

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

**SEXUÁLNÍ VÝCHOVA V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH
V PLZEŇSKÉM KRAJI**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Eva Žižková

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Dagmar Šafránková, Ph.D.

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 13. dubna 2015

.....
vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych chtěla poděkovat mé vedoucí bakalářské práce PhDr. Dagmar Šafránkové, Ph.D. za její pomoc, odborné vedení, cenné rady a vstřícnost, které mi poskytla během zpracování této práce.

Dále mé díky patří celé mé rodině a blízkým, kteří mě vždy podporovali a pomáhali mi po celou dobu mého studia.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ
PRÁCE.

OBSAH

OBSAH	5
SEZNAM ZKRATEK	6
ÚVOD	7
1 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA	8
1.1 ROLE RODINY V SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ	8
1.2 ROLE MATEŘSKÉ ŠKOLY V SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ	9
1.3 ROLE UČITELE MATEŘSKÉ ŠKOLY V SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ	10
1.4 OBSAH SEXUÁLNÍ VÝCHOVY V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	10
1.5 CÍLE A ETICKÉ ZÁSADY SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	12
1.6 ORGANIZAČNÍ FORMY, METODY A PROSTŘEDKY SEXUÁLNÍ VÝCHOVY V MATEŘSKÉ ŠKOLE	12
2 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM OBDOBÍ	17
2.1 SOCIALIZACE	19
2.1.1 Vztahy v rodině	19
2.1.2 Vztahy mimo rodinu	20
2.1.3 Kamarádké vztahy	21
2.2 VÝVOJ DĚTSKÉ OSOBNOSTI A SEBEPOJETÍ	21
2.2.1 Vývoj genderové identity	21
2.3 SEXUÁLNÍ VÝVOJ	22
2.3.1 Vývoj zájmu o sexualitu	23
3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	25
3.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	26
3.2 KLÍČOVÉ KOMPETENCE	26
3.3 VZDĚLÁVACÍ OBSAH V RVP PV A SEXUÁLNÍ VÝCHOVA	27
4 VÝZKUMNÁ SONDA DO PRAXE MATEŘSKÝCH ŠKOL	30
4.1 CÍLE VÝZKUMU	30
4.2 METODIKA VÝZKUMNÉ SONDY	31
4.2.1 Metoda elektronického dotazníku	32
4.3 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU	33
4.4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉ SONDY A JEJICH INTERPRETACE	35
4.4.1 Analýza výsledků zjištěných dotazníkem pro učitele mateřských škol	35
4.4.2 Interpretace výsledků výzkumné sondy vzhledem k dílčím cílům práce	59
4.5 ZÁVĚR VÝZKUMNÉ SONDY	62
ZÁVĚR	66
RESUMÉ	68
SEZNAM LITERATURY	69
SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ	71
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	72
SEZNAM PŘÍLOH	73
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

Apod. – a podobně

Č. – číslo

Resp. – respektive

Str. – strana

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

TVP – třídní vzdělávací program

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma Sexuální výchova v mateřských školách, které jsem konkretizovala pro Plzeňský kraj. Toto téma mě zaujalo, protože jsem se při jedné školní praxi zúčastnila činností, při kterých byla probírána témata z oblasti sexuální výchovy, a to konkrétně námět Jak přicházejí děti na svět. Učitelky mateřské školky využily situace, že jedna z nich byla těhotná a nevěděly, jak dětem oznámit a zdůvodnit její odchod z mateřské školy. Děti tak měly přímou zkušenost s pozorováním vnějších změn ženského těla v období gravidity. V průběhu několika měsíců učitelky předkládaly dětem náměty související se vznikem nového života a jeho dopadem na rodinu. Děti dostaly prostor klást otázky, které je v této souvislosti zajímaly, a dostávaly na ně odpovědi prostřednictvím her, prožitkového učení a dalších aktivit přiměřených této věkové skupině. Všimla jsem si, že učitelky měly ve třídě mnoho vlastnoručně vyrobených pomůcek a materiálů, a tak mě zajímalo, zda existuje dostatek vhodné literatury a pomůcek určených pro děti předškolního věku v této oblasti.

V teoretické části se bakalářské práce nejdříve věnuje problematice sexuální výchovy v rodině i v mateřské škole, jejímu obsahu, cílům, metodám a formám. Další kapitola se zabývá charakteristikou dítěte v předškolním období, jeho socializací, vývojem dětské osobnosti se zaměřením na rozvoj genderové identity a vývojem sexuality. Závěrečná kapitola teoretické části je věnována předškolnímu vzdělávání, především rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání a zařazení sexuální výchovy v něm.

Praktická část bakalářské práce zpracovává výsledky dotazníku zadaného v elektronické podobě učitelům mateřských škol Plzeňského kraje. Cílem dotazníku bylo zjistit skutečný stav výuky sexuální výchovy v mateřských školách, její postavení v integrovaných blocích třídního vzdělávacího programu a zároveň shromáždit zkušenosti učitelů s využitím různých metod a pomůcek při sexuální výchově.

1 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA

Podle Täubnera je sexuální výchova záměrné a cílevědomé působení vychovatele na vychovávaného, působení probíhá ve vzájemné spolupráci. Rodič a učitel jsou bezesporu nejdůležitějšími a nenahraditelnými vychovateli, kteří sehrávají v životě dítěte mimořádně důležitou roli (upraveno podle Täubner, 1996).

Sexuální výchovu chápeme jako výchovu prosociální, to znamená, že je možné ji definovat jako výchovu k sociálním vztahům a k vztahům mezi lidmi. Sexuální výchova se opírá o úctu, odpovědnost a citlivost k druhým, vede k vytvoření zodpovědného vztahu, manželství a rodičovství. Nezbytnou a důležitou součástí sexuální výchovy je sexuální poučení (upraveno podle Smolíková, Hajnová, 1997).

Autoři Slovníku frekventovaných pojmů k rodinné a sexuální výchově (2007) definují sexuální výchovu jako výchovu k získání znalostí, dovedností, návyků, postojů a hodnot dotýkajících se lidské sexuality (upraveno podle Janiš, Čížková, 2007).

Sexuální výchova je součástí nejen rodinné výchovy, ale také například mravní výchovy a rovněž v sobě zahrnuje zlepšování mezilidských vztahů a kladných emocí člověka.

Sexuální výchova může být dělena podle užšího a širšího pojetí sexuálního chování. Užší pojetí sexuálního chování je spojeno s reprodukcí a sexualitou, můžeme sem zařadit například pohlavní styk, porod, sexuální zneužívání a podobně. Širší pojetí sexuálního chování blízce souvisí s užším pojetím. Z hlediska této koncepce se chování odráží v mezilidských vztazích a komunikaci, například přátelství, láska a podobně (upraveno podle Janiš, Täubner, 1999).

1.1 ROLE RODINY V SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ

Jak uvádí Šilerová (2003, str. 19): „Rodina je nejpřirozenějším prostředím pro sexuální výchovu, pro rozhovory o pohlavním dospívání, o lásce, partnerství, o erotice, sexualitě a jejích projevech.“ Rodina, která je otevřená komunikaci

a dobrým vztahům v rodině, vytváří vhodné prostředí pro předávání informací, postojů a hodnot v oblasti vztahů a sexuality. Rodina spolu tráví čas věnovaný společné práci i chvíle určené relaxaci, zábavě, hře, nebo jiným volnočasovým aktivitám. Je vhodným místem pro sdílení radostí i starostí a pro důvěrné rozhovory.

Rodinu netvoří jen rodiče a děti, ale dítě je součástí širší rodiny, do které patří prarodiče, tety a strýčkové a další členové rodiny. Dítě poznává další životní příběhy, zkušenosti, hodnoty i postoje. Důležitou roli v životě dítěte hraje i sourozenec. Pokud je starší, předává mladšímu různé informace a zkušenosti. V situaci, kdy rodina očekává příchod mladšího sourozence, má dítě možnost přímé zkušenosti s maminciným těhotenstvím, se změnami na jejím těle, s přípravou na miminko a podobně. To je příležitost, kterou by rodiče měli rozhodně využít nejen k výchově sexuální. Primární rodina se tak stává vzorem pro v budoucnu založenou vlastní rodinu. Rodiče jsou primárními vychovateli nejen v oblasti sexuální výchovy. Sexuální výchova probíhá v rodině neustále a nepřetržitě každý den, ačkoliv si to ani členové rodiny neuvědomují. Rodiče by se měli chovat podle toho, co dětem chtějí předávat. Dítě se již od raného dětství učí nápodobou a tento způsob učení je stálou součástí tohoto procesu i v předškolním věku (upraveno podle Šilerová, 2003).

1.2 ROLE MATEŘSKÉ ŠKOLY V SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ

Děti v předškolním věku od 3 do 6 let často dochází do mateřské školy. Dostávají se do kolektivu svých vrstevníků, seznamují se s jejich způsoby chování a jednání a zároveň poznávají i způsob jednání jiných dospělých, než jsou jejich rodiče. Učí se spolupráci, řešení problémů a komunikaci ve skupině. Objevují se první lásky a přátelství.

Mateřská škola by měla vždy v oblasti sexuální výchovy spolupracovat s rodinou. Rodiče by měli být seznámeni s informacemi, které učitelky chtějí předat dětem. Učitelé by měli navazovat na výchovu v rodině a poskytovat rodičům dostatek informací o vzdělávání jejich dětí. Měli by dokázat vysvětlit rodičům, proč považují

probírané téma za důležité, jaké vědomosti, dovednosti nebo schopnosti tím dítě získá. V případě, že rodiče nesouhlasí, aby jejich potomek byl zapojen do sexuální výchovy v mateřské škole, by si učitelka měla vyslechnout jejich důvody. Poté by jim měla předložit své argumenty, proč je sexuální výchova vhodná již v mateřské škole. Může doporučit rodičům literaturu s danou problematikou, případně může rodičům nabídnout konzultace a poradenství v oblasti sexuální výchovy. Musí je takzvaně „přetáhnout na svou stranu“ (upraveno podle Smolíková, Hajnová, 1997).

1.3 ROLE UČITELE MATEŘSKÉ ŠKOLY V SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ

Učitelé mateřských škol se stávají sekundárními vychovateli ve výchově, tedy i v sexuální výchově. Učitelé systematicky děti vzdělávají v různých tématech sexuální výchovy. Vždy vybírají věku přiměřený obsah informací. I když však učitelky neprovádí cílenou sexuální výchovu, sexuální výchova probíhá neustále. I učitelky v mateřské škole představují pro děti vzor chování, jednání, ale i určitých postojů a hodnot, které dětem předávají (upraveno podle Smolíková, Hajnová, 1997).

Učitel v mateřské škole by měl vytvořit příjemné prostředí, ve kterém se děti budou cítit bezpečně a budou tam rády chodit. V mateřské škole by mělo panovat klima, ve kterém se buduje vzájemná důvěra dětí a učitelů. Učitel by měl přistupovat k výuce sexuální výchovy zodpovědně a citlivě, odhadovat zájem dětí, předávat jim pravdivé informace. O sexuálních tématech přiměřených věku dětí by měl učitel mluvit jasně a bez ostychu (upraveno podle Augustyn, 1998)

1.4 OBSAH SEXUÁLNÍ VÝCHOVY V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Je nutné, aby obsah sexuální výchovy v mateřské škole vycházel ze zkušeností dětí. Vhodnými oblastmi sexuální výchovy dětí předškolního věku jsou péče o zdraví, o vlastní tělo a jeho čistotu, počátek nového života a narození dítěte, odlišnosti mezi pohlavími (tělesné, psychické znaky, sociální role), vztahy mezi lidmi (vztahy v rodině,

přátelství), vztahy mezi mužem a ženou (partnerství, rodičovství), vnímavost soukromí a přirozeného studu. Patří sem také upozornění na nebezpečné chování některých jedinců k dětem (týrání, sexuální obtěžování nebo zneužívání).

Smolíková, Hajnová (1997, str. 14) uvádí ve své společné publikaci seznam témat, která by mohli učitelé mateřských škol zařadit do svých vzdělávacích plánů:

- *„Znám lidské tělo, umím vše správně pojmenovat*
- *Vím, v čem se liší chlapci a děvčata, ženy a muži*
- *Máme se rádi*
- *Vím, co je soukromí a stud*
- *Mé tělo patří jen mně*
- *Své tělo musím udržovat v čistotě a zdraví*
- *Moje tělo se bude měnit, porostu a jednou budu dospělý*
- *Vím, jak jsem se narodil“*

Autorky dále ve své příručce každé téma rozebírají, je uvedeno, jaké informace by měly děti získat. Uvádí příklady, jak s dětmi v jednotlivých oblastech pracovat.

Z publikací, které se zabývají sexuální výchovou pro primární vzdělávání, jsem vybrala témata, která by byla vhodná již v preprimárním vzdělávání.

Od Raškové (2007, 23) byla vybrána tato témata: „Rodina, partnerské soužití, projevy citu a lásky, manželství rodičovství...; Vztahy mezi lidmi, přátelství, kamarádství; Rozdílnost pohlaví, rozdíly mezi mužem a ženou; Vztahy k druhému pohlaví, zamilovanost, láska, úcta, ohleduplnost; Ochrana před sexuálním a jiným zneužíváním dětí; Lidské tělo, jeho části, význam tělesné i duševní hygieny.“

Podroužek (2003, 203-210) uvádí tato témata, která jsou vhodná i pro předškolní vzdělávání: „Pohlavní příslušnost; Rodina; Kamarádství a přátelství; Láska; Chození spolu (známosti); Manželství a trvalé soužití; Rodičovství; Rozhodování; Komunikace; Asertivita; Hledání pomoci; Pohlavní role (gender role)“.

Do obsahu sexuální výchovy v mateřské škole by měla být zařazována témata na rozvoj postojů, hodnot, dovedností a znalostí. Jako důležitá bych označila témata rodina, vztahy mezi lidmi, lidské tělo, příchod dítěte na svět, hygiena a také upozornění na zneužívání dětí. Přikláním se k rozdělení témat podle publikace Smolíkové a Hajnové, k nimž bych přidala ještě zmínku o zneužívání dětí. Tato publikace by mohla být vhodnou pomůckou pro učitele v sexuální výchově.

1.5 CÍLE A ETICKÉ ZÁSADY SEXUÁLNÍ VÝCHOVY

Cílem každé výchovy je získávání určitých vědomostí, postojů a dovedností. V případě sexuální výchovy se jedná o vědomosti z oblasti lidské sexuality, partnerských vztahů před i během manželství nebo rodičovství. Zároveň má vytvářet vhodné sociální a emocionální postoje k sexualitě a ke všemu s ní spojeným. Nezbytné je i utváření dovedností, které budou potřebné pro osobní, partnerský a rodinný život jedince. Měla by formovat jedince tak, aby byl schopen přijímat sexualitu jako neoddelitelnou část každého lidského života a respektovat složitost a různorodost názorů a postojů druhých lidí (upraveno podle Täubner, 1996; Rašková, 2007).

Etické zásady platí pro výchovu všeobecně. Učitel by měl být správným vzorem pro vzdělávané jedince, a to na všech stupních vzdělávání, od mateřské, přes základní a střední až po vysokou školu. Vychovávající by měl respektovat rovnocennost žen a mužů i orientaci jedince. Neměl by tolerovat rasovou diskriminaci, omezování osobní svobody nátlakem nebo agresí a mnoho dalšího.

1.6 ORGANIZAČNÍ FORMY, METODY A PROSTŘEDKY SEXUÁLNÍ VÝCHOVY V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Tato kapitola je zaměřena na charakteristiku organizačních forem, metod a prostředků sexuální výchovy v mateřské škole.

Pokud sexuální výchova probíhá jako záměrná a plánovaná činnost v mateřské škole, má svůj cíl, metody, prostředky. Její organizační struktura závisí na uspořádání podmínek, využití určitých metod a pomůcek. Organizační formy práce se mohou členit podle počtu osob ve skupině, podle otevřenosti skupiny, podle pravidelnosti výuky nebo podle rozdělení rolí ve skupině (upraveno podle Škutová, 2008).

Podle počtu osob ve skupině rozlišujeme formy frontální (hromadné), skupinové a individuální. Frontální forma práce znamená, že učitel pracuje s celou třídou najednou. Hromadná forma práce při sexuální výchově slouží k informování celé skupiny, nerozvíjí se zde však důvěra v učitele a jiné vztahy ve skupině. Při skupinové formě práce je třída dětí rozdělena do několika skupin s počtem osob od tří do pěti. Skupinové formy dávají prostor pro společné řešení problémů, spolupráci, jsou vhodné ke komunikaci a vzájemné výměně názorů. Ve skupinách také dochází k prohlubování sociálních vztahů. Individuální forma práce je typická prací s jedním dítětem, je vhodná k získání důvěry dítěte v učitele nebo k řešení citlivých otázek (upraveno podle Skalková, 1999; Zormanová, 2014; Janiš, Täubner, 1999). Pro získání dalších informací o formách práce doporučuji literaturu *Obecná didaktika* od Skalkové nebo od Zormanové.

Z hlediska otevřenosti se skupiny dělí na otevřenou či uzavřenou společnost skupiny. V mateřské škole se objevuje většinou uzavřená skupina. Otevřeným kolektivem se stává v případě příchodu nového dítěte do třídy, nebo když do skupiny přijde na besedu těhotná maminka, lékař a podobně. Tato osoba přináší do skupiny nové informace, dochází k poznání nových vzorů chování a podobně.

V mateřské škole se podle pravidelnosti formy objevuje převážně průběžná forma. Jednorázová forma je pro děti málo účinná. Veškeré učení by mělo být průběžně opakováno, kontrolováno, postupně podle potřeby by mělo docházet ke zvyšování náročnosti a množství informací (upraveno podle Škutová, 2008).

Formy práce z pohledu rolí ve skupině závisí na tom, jestli se jedná o vztahy mezi dětmi nebo o vztah učitel – žák. Formy podle rolí dětí ve skupině se dále člení

na formu spolupráce a samostatnou práci. V závislosti na roli mezi učitelem a dětmi rozdělujeme formy na řízené a volné, v mateřské škole také jinak nazývané jako řízená činnost a volná hra (upraveno podle Janiš, Täubner, 1999).

Autoři Pedagogického slovníku vysvětlují vyučovací metodu jako určitou cestu, která charakterizuje práci učitele k dosažení daných edukačních cílů. Nejznámější metody jsou slovní, názorné a praktické, ty se zařazují do vyučovacích metod podle způsobu prezentace (upraveno podle Průcha, 2003).

Metodou, která stojí na prvním místě v předškolním období, je hra. Představuje významnou vzdělávací metodu i v sexuální výchově. Patří sem především skupinové hry, rolové hry, například hra na maminku a na tatínka, hry s panenkami, hra na nemocnici či porodnici a podobně.

Při čtení příběhů a pohádek se rovněž rozvíjí oblast sexuální výchovy, především rozlišování dobrého a zlého. Pohádkové příběhy dávají dítěti příklad, upozornění a poučení v nebezpečných situacích.

V sexuální výchově mají svou důležitost i další metody, například práce s obrázky; vhodná videoprojekce nebo audio záznam s komentářem dospělých; výtvarné nebo kresebné činnosti; jednoduché vysvětlení, poučení a nácvik jednotlivých dovedností a další. Dalšími aktivitami, vhodnějšími pro starší předškoláky, mohou být dramatizace nebo řešení modelových situací (upraveno podle Smolíková, Hajnová, 1997).

Průcha (2003, str. 257) definuje vyučovací prostředek jako učební pomůcku. Učební pomůcka je „tradiční označení pro objekty, předměty zprostředkující nebo napodobující realitu, napomáhající větší názornosti nebo usnadňující výuku...“ Vyučovacímí prostředky mohou být hračky, modely, obrazový a textový materiál nebo didaktická technika (upraveno podle Průcha, 2003).

V sexuální výchově pro rolou hru lze použít hraček, které se v mateřské škole běžně vyskytují, jako jsou kuchyňky, nářadí, kočárky, panenky a mnoho dalšího. Panenky (panenky obou pohlaví, těhotné panenky, anatomické panenky) mají také svou úlohu při prezentaci lidského těla.

Modelem mohou být i sochy v reálné velikosti lidské osoby vytvořené učitelem, dětmi nebo člověkem mimo mateřskou školu. Jako živý model mohou posloužit samy děti, například při výtvarných činnostech (obkreslují postavu kamaráda a pak do ní zakreslují detaily). Za živý model může být považována těhotná žena, která navštíví mateřskou školu. Není však vhodné předvádět intimní partie na živém modelu.

Obrazový materiál je schématická pomůcka. Dětem se musí vysvětlit, že obrázky neodpovídají realitě ani velikostí, ani přesností tvaru. Učitelka si může vyrobit vlastní obrazový materiál, který bude odpovídat její aktuální potřebě, nebo využít dětských hraček, například vrstevnaté puzzle (tělo dívky, tělo chlapce, vývoj plodu v břiše matky, vývoj od mládí do stáří), puzzle s tematikou lidského těla, domino, pexeso.

V mateřské škole je vhodná i práce s literaturou. Učitel informace z literatury předčítá, děti se mohou prohlížet obrázky. Lze využít komiksy, dětské encyklopedie nebo dětské knížky s příběhy či básničkami. Jako příklad uvádím: *Jak jsem přišel na svět* od Kateřiny Janouch (2006), *Petr, Ida a miminko* od Grethe Fagerströmové (1992). Při práci s textovým materiálem je pro děti důležitý komentář dospělého. Pokud učitel předává dětem informace z encyklopedií, měl by je přizpůsobit jejich schopnostem.

Mezi didaktickou techniku řadíme techniku vizuální (zpětný projektor, datový projektor), auditivní (hudební přehrávače) i audiovizuální (počítač, televize). Toto vybavení zprostředkovává výukové programy na počítači, filmy a seriály, zvukové nahrávky. Při sexuální výchově je možné využít například seriál o lidském těle *Byl jednou jeden život* (1986) (upraveno podle Škutové, 2008).

Pro další informace o metodách a prostředcích výchovy odkazuji na literaturu Obecná didaktika od Lucie Zormanové (2014) a Obecná didaktika od Jarmily Skalkové (1999).

Sexuální výchova není pouze sexuálním poučením, jak si mnozí lidé asi myslí. Vzhledem k tomu, že může významně ovlivnit budoucí život dítěte, je důležité s ní začít již v předškolním věku. Velkým vzorem pro dítě jsou rodiče, dítě si přenáší vzory chování rodičů do svých postojů v životě. I mateřská škola má svou roli v sexuální výchově dítěte. V mateřské škole dochází k dalšímu rozvoji osobnosti dítěte, jeho vědomostí a dovedností, a to i v sexuální oblasti. V mateřské škole se učitelé sexuální výchově věnují systematicky a využívají k tomu různých forem, metod i prostředků. Aby sexuální výchova probíhala náležitě a vhodně a dále docházelo k správnému vývoji dítěte, musí se dítěti na jeho otázky odpovídat pravdivě a informace musí být přiměřené schopnostem dítěte.

2 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM OBDOBÍ

Předškolní období definujeme věkem dítěte od tří let do šesti až sedmi let a toto období je ukončeno nástupem do základní školy. V tomto věku dítě často navštěvuje mateřskou školu. Dochází tedy ke kontaktu s vrstevníky a s dalšími dospělými, kteří nejsou v naprosté většině případů součástí rodiny.

V předškolním období se zdokonaluje, zpřesňuje, zrychluje a variuje motorický vývoj dítěte. Ve třech letech se už umí poměrně obratně a jistě pohybovat a dále testuje své schopnosti a dovednosti, zkouší různé pohybové pomůcky (upraveno podle Bacus, 2004).

Dochází rovněž k vývoji řečových schopností. Dítě se naučí nejprve správně chápat a následně i používat označení místa, času, zájmen a podobně. Často má velký zájem o vymýšlení rýmů a nesmyslných slov, ale také o vulgarismy a nadávky. Gramatická složka řeči se postupně zpřesňuje, délka a složitost vět se zvyšuje, zdokonaluje se i výslovnost. Děti mají ke komunikaci pozitivní vztah, rády vypravují a často se dotazují, aby získaly nové informace (upraveno podle Bacus, 2004).

V oblasti kognitivního vývoje dochází k posunu z fáze symbolického myšlení u tříletých dětí do fáze názorového myšlení dětí čtyřletých. Obě tyto fáze myšlení souvisí s činností dítěte. Myšlení je centrické (zaměření na jeden výrazný prvek, který může být nevýznamný), egocentrické (dítě se drží pouze svého názoru, názor ostatních jedinců si nepřipouští), antropomorfní (přisuzování lidských vlastností živému i neživému), magické (reálné dění zkresluje podle vlastní fantazie), artificialistické (všechno někdo udělal, to platí i pro přírodu). Dítě od tří let dokáže rozeznat fantazii a realitu (upraveno podle Langmeier, Krejčířová, 2006).

Už od batolecího období prochází vývojem dětská kresba. Po období bezděčných čmáranic dítě dospívá do fáze, kdy čmáraní je prostředkem k zobrazení určité skutečnosti. Výsledné dílo je pojmenováno až po dokončení, vždy podle nějakého určitého znaku objektu. V závěrečné fázi již dítě dokáže zaznamenat něco skutečného. Tato kresba je ovlivněna tím, co dítě považuje za důležité, například

co o dané věci ví, nebo také jeho aktuálním psychickým stavem. Specifickým vývojem prochází kresba postavy. Na začátku předškolního období se objevuje postava jako takzvaný hlavonožec, kdy dítě zobrazuje obličej člověka a jeho končetiny. Průhledné kresby jsou typické pro čtyř až pětileté děti. Součástí postavy je již i trup. Děti zakreslují i informace, které o daném objektu mají. Děti nejprve znázorní postavu, až poté na ni kreslí oblečení nebo zakreslí obsah těla, například plod dítěte v těhotné ženě. Okolo šesti let už dětská kresba vyjadřuje realitu, dítě už se zaměřuje na to, co vidí (upraveno podle Vágnerová, 2005).

Hra je jednou ze specifických lidských činností. Děti na počátku předškolního věku preferují paralelní hru. To znamená, že si hrají spíše vedle sebe než spolu a často brání své hračky. Na konci období už děti dokáží při hře spolupracovat, dokáží si hrát delší dobu a umí půjčovat hračky. Od začátku do konce předškolního období se hra vyvíjí od krátké hry s jedním kamarádem po krátkou hru s více kamarády. Děti postupně zvládnou přijmout hry s určitými pravidly, například pexeso, karetní hry, deskové hry. Ve hře dítěte se zobrazují jeho schopnosti a chování. Dítě často do hry promítá, jak se k němu chovají ostatní lidé v jeho okolí, nebo si přehrává určité situace, které pro něho byly složité a v rámci hry se snaží nalézt důvod určitého chování (upraveno podle Langmeier, Krejčířová, 2006 a Bednářová, Šmardová, 2011).

U dětí v předškolním věku ubývá vzteklých a zlostných reakcí, které se objevují v batolecím období, děti jsou spíše kladně naladěné. Veškerý emoční vývoj nastává až po dosažení určité zralosti centrální nervové soustavy. S rozvojem dětské fantazie se objevují i pocity strachu. Vedle toho se projevují také pocity viny, které závisí na úrovni morálních vlastností a vývoji autoregulačních schopností. U dětí se rozvíjí smysl pro humor, dětem přijde legrační opakování nesmyslných nebo nevhodných slov. Již v tomto věku dochází k vývoji emoční inteligence, to znamená, že dítě více rozumí svým pocitům, dokáže se vcítit do pocitů druhého a částečně dokáže ovládat své prožitky. Ovládání se žádá hlavně při záporných emocích (vztek, mrzutost), smutek vyvolává u dospělých soucit. Na začátku předškolního věku dítě dokáže rozpoznat situace, které vyvolávají kladné nebo záporné emoce. Starší předškolní děti

již dokáží předvídat emoční prožitky své nebo ostatních lidí a uvědomit si, že lidé mohou prožívat více emocí najednou, například veselý a hrdý. Na konci předškolního období děti dokáží chápat, že lidé mohou zažívat protikladné pocity (upraveno podle Vágnerová, 2005).

2.1 SOCIALIZACE

V předškolním období nastává další fáze socializačního vývoje. Nyní již vývoj přesahuje mimo rodinu, příbuzenstvo a známé rodiny. Předškolní děti se socializují na úrovni rodiny, vrstevníků a mateřské školy. V rodině se naučí určitým společenským dovednostem, například komunikaci a vnímání druhých, které pak užívá při styku s neznámými vrstevníky nebo dospělými. Pokud si děti zapamatují nepatřičné chování, se dostanou do nesnází při kontaktu s cizími lidmi (upraveno podle Vágnerová, 2005).

2.1.1 VZTAHY V RODINĚ

Rodina je základní socializační prvek. Je typická svými vztahy, kolektivními činnostmi, prožíváním přítomnosti, plánováním společné budoucnosti a vzpomínáním na společné zážitky. Rodinné vztahy jsou pro dítě velmi důležité, pozitivní vztahy v dítěti ujišťují bezpečnost a jistotu.

Rodiče jsou pro dítě vzorem, v očích dětí jsou považováni za všemocné, silné pro zvládnutí jakékoliv situace. Dítě se s rodiči identifikuje, přejímá jejich názory a postoje. Ve hře si zkouší roli dospělého a napodobuje chování rodiče.

Vztah s matkou i v předškolním věku má stále funkci jistoty a bezpečí. Matka většinou s dítětem provozuje každodenní činnosti. Hry matky s dítětem jsou klidnějšího rázu, matka si dítětem více povídá, čte a prohlíží si s ním knížky. Při nápravě dětského chování užívá jemný způsob komunikace, hlavně vysvětluje.

Otec je pro děti v předškolním věku vzácnější než matka. Otec vymýšlí pro své děti různé pohybové hry doma i venku, často bere své děti na výlety. Zastává roli přísnějšího rodiče, s dítětem o problému nedebatuje. Otec oproti matce více odlišuje své chování k dceři a k synovi.

Sourozenec je pro předškolní dítě společníkem, spojencem, konkurentem, zdrojem zkušeností. Sourozenec pomáhá pochopit a porozumět pocitům a potřebám druhých lidí. Na vztah sourozenců má vliv jejich temperament, rozdílný věk a postoje rodičů. Lepší vztahy mají mezi sebou sourozenci stejného temperamentu. Věk souvisí se soupeřením mezi sourozenci nebo s mocenskou rolí staršího dítěte (upraveno podle Vágnerová, 2005).

2.1.2 VZTAHY MIMO RODINU

Dítě v předškolním věku má možnost navazovat vztahy s lidmi mimo rodinu hlavně v mateřské škole. V mateřské škole dítě vstupuje do skupiny cizích dětí a dospělých. Zde jsou největší autoritou učitelky, které dítě musí začít respektovat. Kontakt s vrstevníkem je pro dítě méně ohrožující než kontakt s neznámým dospělým.

Vrstevníci se mezi sebou mnohem naučí, každá jejich interakce rozvíjí sociální schopnosti a dovednosti. Dítě se naučí prosazovat své názory, přijmout názory druhých, vysvětlit důvod svého názoru a podobně. Vztahy mezi dětmi jsou volnější a živější než vztahy s dospělými. Pro děti předškolního věku je spolupráce nebo společné řešení problému obtížná. Děti dokáží spolupracovat na nízké úrovni a při stanovených pravidlech. Vztahy a zkušenosti z rodiny ovlivňují vztahy a chování mezi vrstevníky. Pokud dítě v rodině má dostatečně zajištěnou bezpečnost, jistotu a kladné zkušenosti, jeho chování ve skupině dětí je také kladné, očekává od ostatních také přátelský přístup. Pokud se dítě v rodině nesetkalo s žádoucím chováním, bude v kolektivu reagovat agresivně, nepříjemně, bude narušovat dětské hry (upraveno podle Vágnerová, 2005).

2.1.3 KAMARÁDSKÉ VZTAHY

Již v předškolním období začínají děti navazovat kamarádské vztahy. Pojem kamarádský či přátelský vztah se vymezuje jako pozitivní a důvěrný vztah mezi dětmi. V tomto období tyto vztahy nejsou příliš stálé. Kamaráda si dítě vybírá, přátelský vztah většinou vzniká s osobou stejného pohlaví. Vágnerová (2005, str. 215) uvádí, že „V předškolním věku převažuje trend „volby dvojníka“.“ To znamená, že dítě si za kamaráda vybere jedince, který je mu podobný ve vnějších znacích, v chování. Mezi další kritéria, podle kterých si děti vybírají kamarády, patří takzvaný efekt blízkosti (děti navštěvují stejnou třídu v mateřské škole, bydlí v sousedství), dále to jsou stejné zájmy a návštěva kroužků nebo vlastnictví zajímavé věci, nejčastěji hračky. Děti se ke kamarádům chovají citlivěji, po případné neshodě se na sebe dlouho nedokážou zlobit (upraveno podle Vágnerová, 2005) .

2.2 VÝVOJ DĚTSKÉ OSOBNOSTI A SEBEPOJETÍ

Dětskou osobnost a dětské sebepojetí ovlivňuje vzhled, aktuální schopnosti dítěte, hodnocení ostatních lidí. Součástí dětské identity se stávají lidé nebo i zvířata, ke kterým dítě má nějaký postoj. Dále to jsou hračky a různé předměty, které zařazuje do svého vlastnictví, a prostor, ve kterém vyrůstá (upraveno podle Vágnerová, 2005).

2.2.1 VÝVOJ GENDEROVÉ IDENTITY

Genderová identita je neoddělitelnou složkou dětského sebepojetí. Na vývoj genderové identity působí hlavně rodiče, ale také vrstevníci. Vývoj genderu ovlivňuje rodič stejného i opačného pohlaví. Proto je pro správný vývoj genderové identity důležitá úplná a funkční rodina. Ve většině neúplných rodin chybí otec, největší dopad to má na chlapce, ale i pro dívky je to určitým úskalím.

Ve třech letech děti chápou rozdíly mezi pohlavími. Ještě nepovažují pohlaví za trvalou vlastnost jejich individuality, věří, že kdyby se převlékly, přeměnily by se.

Vnější rozlišovací znaky jsou pro děti důležitější než přirození, které není hned zjevné. Ve čtyřech letech si již děti uvědomují trvalost pohlavní identity. Rozdíly v jednání dívek a chlapců jsou dány biologickým a sociálním působením. Proto se mladší předškolní děti cítí ohroženy, pokud se změní účes nebo oblečení. Dítě vnímá tuto změnu jako změnu jeho vlastní identity.

Ve vztahu s vrstevníky se upevňuje genderová identita. Mezi vrstevníky si děti ověřují rozdíly mezi pohlavími, získávají nové genderové vzory. Při dětské hře se uplatňuje genderový vzorec chování a myšlení. Při hrách dochází k dělení skupiny na dívky a chlapce, skupiny si hrají hry a s hračkami typickými pro danou skupinu (upraveno podle Vágnerová, 2005).

2.3 SEXUÁLNÍ VÝVOJ

Sexuální vývoj dítěte začíná již v prenatálním období. Přibližně na konci prvního trimestru se rozvíjí pohlavní orgány. Mezi druhým až čtvrtým měsícem probíhá určitý vývoj mozku, který bude mít vliv na mužské nebo ženské reakce ve společnosti. Toto období je citlivé na stresy matky. Pokud matka prochází stresovými situacemi, ovlivňuje to budoucí orientaci dítěte. Citová výchova ovlivňuje budoucí sexuální vztahy, proto s ní matka začíná již v těhotenství. Na dítě se těší, povídá si s ním, je pozitivně naladěna, s partnerem se připravuje na miminko a podobně. Citová výchova pokračuje i po porodu. Matka dlouhodobě kojí své dítě, pokud je to možné, chová ho, mluví na něj, hraje si s ním a tak dále. Přibližně v sedmém měsíci věku dítěte se dítě citově váže k jedné osobě, většinou tuto roli zastává matka. Tato osoba pro dítě představuje pocit bezpečí a jistoty, dítě se často dostává stresu, pokud jeho člověk není nablízku. Tento kladný citový vztah a důvěra působí na jeho budoucí vztahy ke světu (upraveno podle Pšenička, 1995).

2.3.1 VÝVOJ ZÁJMU O SEXUALITU

Mezi prvním a druhým rokem dítěte se dítě pozoruje, zkoumá své tělo. Děti si mohou hrát se svými genitáliemi. I tato činnost je součástí poznávání vlastního těla, nemůžeme ji dávat do souvislostí s masturbací. Ve věku dvou až tří let dítě chápe, k jakému pohlaví patří. K určitému pohlaví přiřazuje i ostatní, ale uskutečňuje to na základě vnějších projevů. Vědomí vlastního já u dítěte je významnou fází vývoje.

V předškolním období se děti již zajímají, odkud se vzaly, jak přichází na svět, jaký je rozdíl mezi chlapcem a dívkou a podobně. Často se objevuje hra na doktory, při níž si děti navzájem ukazují a osahávají genitálie. Nejde však o sexuální popud, ale dětské zkoumání a hledání nových informací. V tomto věku je vhodná doba s dětmi probrat určitá témata, například jaké chování je vhodné na veřejnosti a které jen v soukromí, problematiku dostatečného oblékání na veřejnosti a nahoty v soukromí a podobně. Předškolnímu dítěti by se mělo objasnit, proč se nesmí dotýkat genitálií nikoho dospělého a ani nikdo dospělý se nesmí dotýkat jeho pohlavních orgánů. Na konci předškolního období by dítě mělo jistě znát, zda je chlapec, nebo dívka, mělo by umět pojmenovat správnými názvy genitálie, mělo by být obeznámeno, jak přichází děti na svět. Pro psychosexuální vývoj dítěte je podstatné období od narození do šesti let a významnou roli hraje rodina (upraveno podle Šilerová, 2003).

Každý jedinec je individuální, i jeho vývoj, chování a prožívání. Všechno souvisí se vším, a to platí u vývoje dítěte dvojnásob. Pokud je dítě vývojově zaostalejší v motorickém projevu, odrazí se to i na jeho řečovém projevu, ale také v rozvoji jeho schopností a dovedností. Dítě nemůžeme soudit podle jeho jednoho výkonu, protože na ten má vliv mnoho faktorů. V chování dítěte se promítá jeho aktuální zdravotní stav, nálada, energie, vztahy v rodině, temperament a další vrozené nebo získané vlastnosti, schopnosti, ale i dovednosti. Pro předškolní dítě jsou důležití rodiče a jeho

vrstevníci, je ovlivňují. Dítě má potřebu kontaktu se stejně starými dětmi, se kterými se setkává v mateřské škole, na dětských hřištích nebo na zájmových kroužcích.

Dítě v předškolním věku je zvědavé a touží po nových informacích, pokládá dospělým spoustu otázek. Pokud je dítě za své otázky trestáno, nebo se mu nedostává odpovědí na jeho otázky, zvědavost upadá. Na dětské otázky by se mělo odpovídat pravdivě a informace by měly být přiměřené věku dětí. To se odráží hlavně v sexuální výchově, kde jsou skutečné názvy nahrazovány zástupnými jmény nebo zdobnělinami.

Stejně jako celkový vývoj dítěte se i vývoj zájmu o sexualitu vyvíjí individuálně. Rodina má velký vliv na celkový rozvoj dětské osobnosti, tudíž má nezastupitelnou roli i v oblasti sexuální výchovy dítěte. Rodiče jsou důležitým identifikačním vzorem pro děti nejen jako jednotlivci, ale i jako pár. Děti od rodičů nekriticky přijímají chování, postoje, názory. Proto by rodiče měli být tím nejlepším vzorem pro své dítě, měli by dávat najevo, že sexualita není špatná a nebrání se komunikaci o ní.

3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní vzdělávání probíhající institucionálně navazuje na výchovu v rodině. Prioritou tohoto vzdělávání je odborné vedení dětí a cílevědomé vytváření vhodných podmínek pro jejich rozvoj a vzdělávání. Předškolní vzdělávání má za úkol zjednodušovat dítěti jeho životní i vzdělávací cestu. Aby to bylo možné, musí docházet k rozvoji dětské osobnosti, k podpoře jeho tělesného rozvoje, zdraví, pohody a spokojenosti, k pomoci chápat okolní svět, k motivaci pro další poznávání a učení. Také musí docházet ke vzdělávání v oblasti života ve společnosti, k objasnění norem a hodnot uznávaných společností. Nápomocí tomu je vhodné vstřícné, podnětné, zajímavé vzdělávací prostředí, kde se bude dítě cítit bezpečně, jistě a spokojeně. Předškolní vzdělávání zajišťuje možnost projevit se, bavit se a pracovat přirozeným dětským způsobem. Předškolní vzdělávání probíhá v mateřských školách, kam docházejí obvykle děti ve věku od tří do šesti let. V České republice není docházka do mateřské školy povinná. Ředitelé mateřských škol přednostně přijímají děti posledního předškolního roku, to znamená děti pětileté.

V mateřské škole se formují jednotlivé třídy, které mohou být věkově homogenní (třída dětí stejného věku), nebo věkově heterogenní (třída dětí různého věku). V některých mateřských školách se vytváří třídy integrované, to znamená, že do třídy se zařadí jedinec či více jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami.

Od 1. září 2007 má každá mateřská škola povinnost tvořit svůj školní vzdělávací program, který musí vycházet z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP PV) je stanoven na základě principů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha) (upraveno podle Bílé knihy, 2001 a Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, 2004).

3.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V RVP PV jsou zakotvena pravidla, podmínky a požadavky na institucionální vzdělávání předškolních dětí. Tato pravidla jsou povinná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách s programem podle speciálních potřeb dětí a v přípravných třídách základní školy. RVP PV vymezuje společný rámec, který je otevřený pro školu, učitele i pro děti, a vytváří tak podmínky pro školu, aby mohla vytvořit a realizovat vlastní školní vzdělávací program.

Předškolní vzdělávání si za svůj záměr klade rozvoj každého dítěte po tělesné, duševní i společenské stránce. Dítě by mělo být vedeno takovým způsobem, aby na konci předškolního období byl jedinec jedinečný a poměrně samostatný, schopný aktivně zvládat i s osobní spokojeností takové požadavky života, které se na něj běžně kladou, ale i ty, kterým se v budoucnu nevyhne.

Na rámcové cíle musí být brán ohled při tvorbě školního vzdělávacího programu. Pokud jsou naplňovány rámcové cíle, vede vzdělávání k utváření základů klíčových kompetencí (upraveno podle RVP PV, 2004).

3.2 KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Klíčové kompetence jsou formulovány ve formě výstupů, které jsou vyjádřeny souborem předpokládaných postojů a hodnot, poznatků, schopností a dovedností, jež jsou podstatné pro rozvoj a uplatnění každého člověka. Naplňování klíčových kompetencí v předškolním vzdělávání představuje základ pro další vzdělávání i pro životní cestu. Klíčové kompetence v RVP PV jsou rozděleny do pěti kategorií.

V sexuální výchově rozvíjíme všechny kategorie klíčových kompetencí. V oblasti kompetence k učení má dítě elementární poznatky o lidském těle, *„klade otázky a hledá na ně odpovědi, chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí“*. Dítě získává i kompetence k řešení problémů, neboť *„problémy řeší na základě bezprostřední zkušenosti, postupuje cestou pokusu a omylu, vymýšlí nová řešení“*

problémů a situací a rozlišuje řešení, která jsou funkční“. Komunikativní kompetence je naplňována rovněž, protože dítě *„v běžných situacích komunikuje bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými, domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly a dovede využít informativních prostředků, jako je kniha, počítač, audiovizuální technika“.* Sexuální výchova rozvíjí současně i sociální a personální kompetence, kdy dítě *„samostatně rozhoduje o svých činnostech, umí si vytvořit a vyjádřit svůj názor, uvědomuje si, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky, rozpozná nevhodné chování, napodobuje modely prosociálního chování, které nachází ve svém okolí, při setkání s neznámými lidmi se chová obezřetně, umí odmítnout nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí být tolerantní k odlišnostem a jedinečností jiných lidí“.* V oblasti kompetence činnostní a občanské dítě *„dokáže rozpoznat vlastní silné a slabé stránky, odhaduje rizika svých nápadů, zajímá se o druhé i o to, co se kolem děje, má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami, i co je s nimi v rozporu, uvědomuje si svá práva i práva druhých, dbá na osobní bezpečí svoje i druhých“* (upraveno podle RVP PV, 2004, str. 12 – 14).

3.3 VZDĚLÁVACÍ OBSAH V RVP PV A SEXUÁLNÍ VÝCHOVA

Obsah předškolního vzdělávání reprezentuje zásadní prostředek vzdělávání dítěte v mateřské škole. Je vymezen tak, aby naplňoval vzdělávací záměry a dosahoval vzdělávacích cílů. Je stanoven v podobě učiva (vzdělávací nabídka v podobě praktických i intelektových činností nebo příležitostí) a očekávaných výstupů (dosažitelné dílčí výstupy vzdělávání). Vzdělávací obsah je vymezen pro celou věkovou skupinu dětí (od tří do šesti až sedmi let).

Vzdělávací obsah je utříděn do pěti oblastí, avšak je to vnitřně propojený celek a jeho členění do oblastí je potřeba chápat pouze jako pomocné. Vzdělávací oblasti jsou rozděleny na biologické (Dítě a jeho tělo), psychologické (Dítě a jeho psychika), interpersonální (Dítě a ten druhý), sociálně-kulturní (Dítě a společnost)

a environmetální (Dítě a svět). Jednotlivé oblasti se vzájemně prolínají, ovlivňují i podmiňují, ukazují stálou přítomnost všech oblastí.

Každá oblast obsahuje dílčí vzdělávací cíle (to, co učitel u dítěte podporuje), vzdělávací nabídku (to, co učitel dítěti nabízí), očekávané výstupy (to, co dítě zpravidla na konci předškolního období dokáže), rizika (to, co ohrožuje úspěch vzdělávacích záměrů učitele).

Ve vzdělávací oblasti Dítě a jeho tělo se sexuální výchova zabývá lidským tělem, jeho částmi i péčí o něj.

Vzdělávací oblast Dítě a jeho psychika se dále člení na podoblasti „*Jazyk a řeč, Poznávací schopnosti a funkce, představitivost a fantazie, myšlenkové operace, Sebeпоjetí, city a vůle*“. (RVP PV, 2004, str. 16) I v této oblasti má sexuální výchova své zastoupení. Ať už jde o vyjadřování a formulaci otázek dítěte k této problematice nebo o uvědomění si vlastní identity, sebepoznání, sebeovládání nebo o citovou samostatnost.

Ve vzdělávací oblasti Dítě a ten druhý jde z hlediska k sexuální výchovy o pravidla chování k druhým lidem, vytváření vztahů a prosociálního chování k druhým lidem, ale také o ochranu soukromí a bezpečí ve vztahu s dětmi i dospělými.

Sexuální výchova rovněž souvisí se vzdělávací oblastí Dítě a společnost. Jde o učivo role dítěte ve společnosti, pravidla společenského soužití, morální hodnoty společnosti, přizpůsobení se a zvládání změn ve společnosti.

Vzdělávací oblast Dítě a svět, která se zabývá především přírodním, kulturním i technickým prostředím a má za úkol seznámit dítě s orientací v nejbližším okolí, má rovněž souvislost s výchovou sexuální. Jde především o získání poznatků, kam a na koho se obrátit v případě nebezpečí (upraveno podle RVP PV, 2004).

Dílčí vzdělávací cíle a očekávané výstupy směřující k sexuální výchově k jednotlivým vzdělávacím obsahům z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání uvádím v příloze (Příloha 1).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je zpracován tak, aby byl pro učitele srozumitelný, aby je příliš nesvazoval a mohli z něj vycházet při plánování vlastních školních i třídních vzdělávacích programů. Samotná sexuální výchova v RVP PV není přímo zakotvena, ale je obsažena ve všech vzdělávacích oblastech.

4 VÝZKUMNÁ SONDA DO PRAXE MATEŘSKÝCH ŠKOL

V následujícím textu je systematicky analyzován současný stav sexuální výchovy v mateřských školách v Plzeňském kraji. Ve výzkumné sondě bylo mou snahou zjistit, jak probíhá sexuální výchova v mateřských školách v Plzeňském kraji. Výzkumným nástrojem byl elektronický dotazník.

Zkoumání bylo rozděleno do několika fází (upraveno podle Kohoutová, 2010):

- a) Určení cílů
- b) Stanovení zkoumaného souboru a výběr vzorku
- c) Příprava výzkumných metod
- d) Uskutečnění výzkumu a zpracování údajů
- e) Objasnění výsledků výzkumné sondy vzhledem k cílům práce
- f) Závěry výzkumné sondy

4.1 CÍLE VÝZKUMU

Obecným cílem mé práce bylo prostřednictvím elektronického dotazníku získat informace o tom, zda probíhá sexuální výchova v mateřských školách v Plzeňském kraji a jakým způsobem. V případě, že sexuální výchova je součástí vzdělávací nabídky, bylo mým cílem diagnostikovat, jaká témata jsou probírána a jakými metodami a formami práce. Pokud učitelé sexuální výchovu nezařazují do vzdělávacího plánu, snažila jsem se zjistit informovanost učitelů o sexuální výchově.

Dílčí cíl číslo 1:

Zjistit, zda učitelé zařazují sexuální výchovu do integrovaných bloků třídního vzdělávacího programu.

Dílčí cíl číslo 2:

Zjistit, do jakých integrovaných bloků učitelé zařazují sexuální výchovu.

Dílčí cíl číslo 3:

Zjistit, jaká témata učitelé probírají a jakým způsobem.

Dílčí cíl číslo 4:

Zjistit, jestli se učitelé inspiroují v literatuře, pokud ano, jak s materiálem pracují a jaké informace využívají.

Dílčí cíl číslo 5:

Zjistit, jestli učitelé vědí, do jakých vzdělávacích oblastí zařadit sexuální výchovu a jaká témata by jí věnovali.

Dílčí cíl číslo 6:

Zjistit, jaké didaktické hračky nebo pomůcky, které souvisí s tématy sexuální výchovy, mají děti ve třídě k dispozici.

Dílčí cíl číslo 7:

Zjistit, zda si učitelé vyráběli vlastní pomůcky k tématům sexuální výchovy, pokud ano, jaké a jak byly využity.

Dílčí cíl číslo 8:

Zjistit, o jaká témata ze sexuální výchovy děti projevují zájem.

Dílčí cíl číslo 9:

Zjistit, jestli učitelé spolupracují s rodiči v oblasti sexuální výchovy.

4.2 METODIKA VÝZKUMNÉ SONDY

Pro mnou zvolené cíle výzkumné sondy jsem se rozhodla pro metodu elektronického dotazníku, protože si myslím, že elektronický dotazník šetří čas můj

i respondentův. Jako výhody elektronického dotazníku vidím, že všechny odpovědi přicházejí bezprostředně po vyplnění a jsou k dispozici na jednom místě. Také je zachována úplná anonymita dotazovaných. Jako nevýhodu vidím fakt, že není předem znám počet respondentů, kteří na dotazník zareagují. Určitou nevýhodou může být i skutečnost, že někteří učitelé mohou upřednostňovat papírovou formu dotazníku. V neposlední řadě hraje svou roli i to, že ne všichni učitelé v mateřských školách mají přístup k internetovému připojení.

4.2.1 METODA ELEKTRONICKÉHO DOTAZNÍKU

Obecně je dotazník nejčastější výzkumnou metodou. Dotazník má písemnou formu a odpovědi získáváme také v písemné podobě. Díky dotazníkům můžeme posbírat informace od velkého počtu odpovídajících současně.

S rozšířením počtu uživatelů počítačů a přístupu na internet se dostává do hry i elektronický dotazník. Existují dva typy elektronických dotazníků. Prvním typem je odeslání dotazníku jako přílohy k emailu, kdy respondent musí dokument uložit do svého počítače, vyplnit a uložit své odpovědi a poslat dotazník zpět. Druhým typem je webový dotazník, který jsem využila pro své dotazování. Vytvořila jsem webový dotazník, poté jsem odeslala odkaz na něj ředitelům mateřských škol v Plzeňském kraji. Respondenti vyplňují odpovědi přímo na příslušném odkazu v emailu a ty jsou okamžitě doručeny do schránky tazateli. Všechny odpovědi má tazatel na jednom místě (upraveno podle Gavora, 2010).

Při sestavování dotazníku jsem postupovala podle těchto kroků:

- Vytvořila jsem si cíle dotazníku.
- Zvážila jsem strukturu dotazníku, úvodní část – cíl dotazníku, poděkování; vstupní část – informace o respondentovi a vlastní dotazník.
- Sestavila jsem jednotlivé otázky dotazníku vzhledem ke stanoveným dílčím cílům výzkumu.

- Konzultování dotazníku s vedoucí práce, po konzultaci upravení dotazníku do konečné podoby.
- Vytvoření elektronické podoby dotazníku.

Můj dotazník se skládá ze tří částí. V úvodní části dotazníku sděluji respondentům cíl mého dotazování a děkuji za vyplnění dotazníku. Ve vstupní části dotazníku zjišťuji informace o respondentovi (délka praxe, dosažené pedagogické vzdělání, počet tříd v mateřské škole a velikost obce, kde se se mateřská škola nachází). V další části se nachází otázky samotného dotazníku. Ve svém dotazníku jsem použila otevřené i uzavřené otázky.

Vytvořený elektronický dotazník jsem rozeslala na emailové adresy ředitelům a ředitelkám mateřských škol v Plzeňském kraji s prosbou o přeposlání dotazníku učitelům jejich mateřské školy. Elektronický dotazník byl ve formě odkazu, učitelé vyplňovali dotazník přímo na internetové stránce. Dotazník se všemi otázkami příkládám do příloh (Příloha 2), ukázka vyplněného elektronického dotazníku je přiložena také v přílohách (Příloha 3).

Dotazník byl zaslán 64 ředitelům mateřských škol v Plzeňském kraji. Celkově na dotazník mohlo odpovědět 480 učitelů. Výzkumu se zúčastnilo 40 učitelů. Návratnost dotazníku je tedy velice malá, konkrétně návratnost činí 8, 33%.

4.3 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU

Zvolila jsem si pro své zkoumání záměrný výběr. Zjištěné údaje a mé tvrzení v této práci jsou platné pouze pro tento výběr. Pro svůj výběr jsem určila tato kritéria:

- Mateřská škola zřizována obcí
- Emailový kontakt dostupný na internetu

Výzkumné šetření jsem uskutečnila na mateřských školách v Plzeňském kraji. Od 21. 12. 2014 do 4. 2. 2015 se zúčastnilo výzkumu 40 učitelů z mateřských škol,

kteří se nacházeli na vesnicích, v městysích i ve městech Plzeňského kraje. Charakteristiku vzorku uvádím v tabulkách 1, 2 a 3.

Tabulka 1: Složení učitelů z jednotlivých typů obcí

Typ obce	Počet učitelů
Vesnice	14
Městys	2
Město	24

Zdroj: Vlastní

Tabulka 2: Délka pedagogické praxe učitelů mateřských škol v Plzeňském kraji

Délka pedagogické praxe	Počet učitelů
0 – 5 let	11
6 – 10 let	5
11 – 15 let	3
16 – 20 let	1
21 – 25 let	3
26 – 30 let	5
31 a více roků	12

Zdroj: Vlastní

Tabulka 3: Vzdelání učitelů mateřských škol v Plzeňském kraji

Pedagogické vzdělání	Počet učitelů
Střední škola pedagogická – Předškolní a mimoškolní pedagogika	28
Vysoká škola – obor Učitelství pro mateřské školy	5
Vyšší odborná škola – Předškolní a mimoškolní pedagogika	1
Dokončující pedagogické vzdělání pro mateřské školy	2
Jiné	3

Zdroj: Vlastní

Z tabulky 1 lze vyčíst, že nejvíce učitelů, kteří se zúčastnili dotazníku, pracuje v mateřské škole ve městě, dále pak na vesnici a nejméně učitelů bylo z mateřské školy v městysu.

Z tabulky 2 je patrné, že nejvíce učitelů je délkou praxe nad 31 let a od několika měsíců do 5 let, nejméně učitelů je pak s délkou praxe 16 – 20 let. Nejkratší doba praxe (v době vyplnění dotazníku) byla 4 měsíce. Naopak nejdelší dobu praxe uvedla učitelka s pedagogickou praxí 40 let.

Tabulka 3 je ukazatelem vzdělání učitelů mateřských škol v Plzeňském kraji. Nejvíce učitelů má středoškolské vzdělání se zaměřením na předškolní a mimoškolní pedagogiku. Dva respondenti uvedli, že dokončují pedagogické vzdělání pro předškolní vzdělávání. Tři učitelé mají vzdělání jiného zaměření, z toho jedno zaměření bylo na speciální pedagogiku. Zbývající dvě vzdělání nebyla pedagogického směru – ekonomický a filozofický směr.

4.4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉ SONDY A JEJICH INTERPRETACE

V této části práce uvádím výsledky zjištěné z dotazníků od pedagogů z mateřských škol v Plzeňském kraji. Výsledky dotazníku uvádím v grafech a tabulkách, ke kterým přidávám slovní komentář.

4.4.1 ANALÝZA VÝSLEDKŮ ZJIŠTĚNÝCH DOTAZNÍKEM PRO UČITELE MATEŘSKÝCH ŠKOL

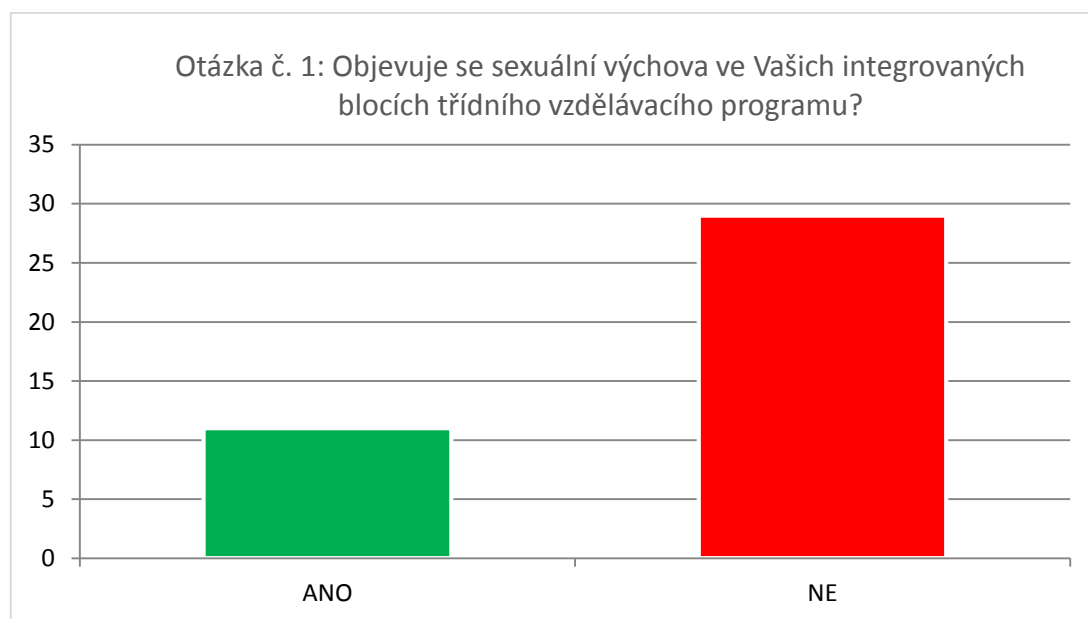
Výsledky získané pomocí dotazníků předkládám nejprve podle jednotlivých položek. Zpracování výsledků do grafů doplňuji o komentář, četnost určitého jevu převádím na procentuální zastoupení ve zkoumané skupině.

Položka číslo 1: Objevuje se sexuální výchova ve Vašich integrovaných blocích třídního vzdělávacího programu?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda je sexuální výchova zařazována do integrovaných bloků třídního vzdělávacího programu. Otázka nabízela učitelům

dvě odpovědi „ano/ne“. V následujícím grafu 1 je uveden přehled odpovědí učitelů mateřských škol.

Graf 1: Objevuje se sexuální výchova ve Vašich integrovaných blocích třídního vzdělávacího programu?

Zdroj: Vlastní

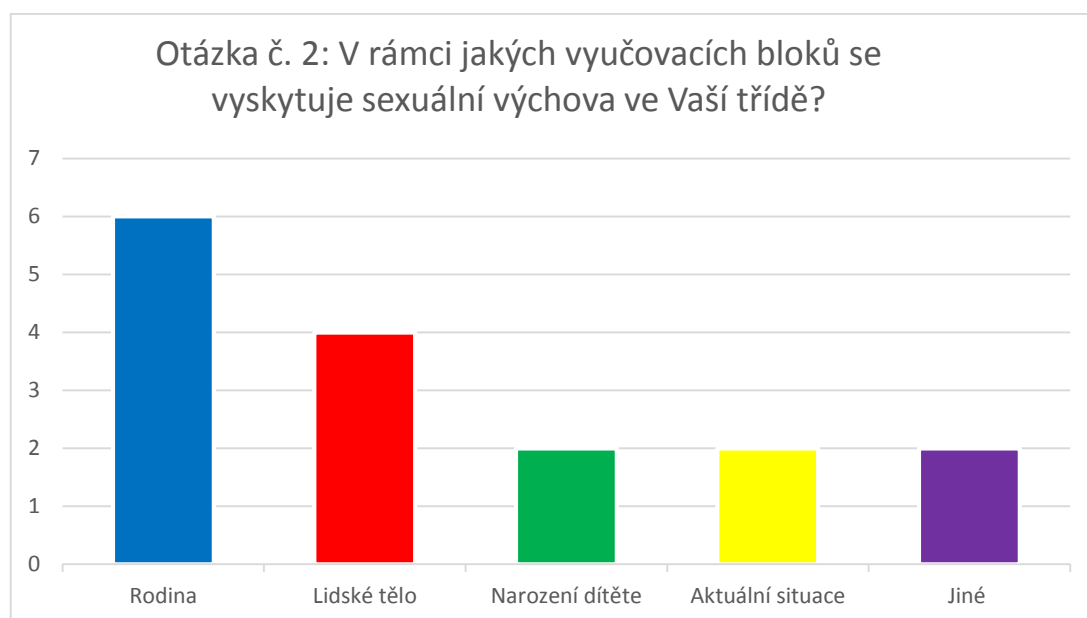
Graf 1 ukazuje, že téměř tři čtvrtiny dotazovaných (29 ze 40) nezařazují sexuální výchovu do integrovaných bloků třídního vzdělávacího programu. Pouze 27% (11 ze 40) odpovědělo kladně, že sexuální výchovu do svých integrovaných bloků zařazují.

Poznámka: Následující položky číslo 2 až 8, souvisí s položkou číslo jedna. Ti, kteří nezařazují sexuální výchovu do svých integrovaných bloků TVP, vyplňují pouze položky číslo 3, 5. Zbytek položek, položky číslo 2; 4; 6; 7; 8, vyplňují pouze ti, kteří sexuální výchovu mají zařazenou ve svých integrovaných blocích TVP.

Položka číslo 2: V rámci jakých vyučovacích bloků se vyskytuje sexuální výchova ve Vaší třídě?

Na tuto položku odpovídala menší část respondentů, ti kteří mají zařazenou sexuální výchovu v integrovaných blocích TVP. Cílem této otázky bylo zjistit, v jakých integrovaných blocích se vyskytuje sexuální výchova na třídách respondentů. Tato otázka byla otevřená, dávala možnost volné odpovědi. Výsledky jsou zaneseny do grafu 2.

Graf 2: V rámci jakých vyučovacích bloků se vyskytuje sexuální výchova ve Vaší třídě?

Zdroj: Vlastní

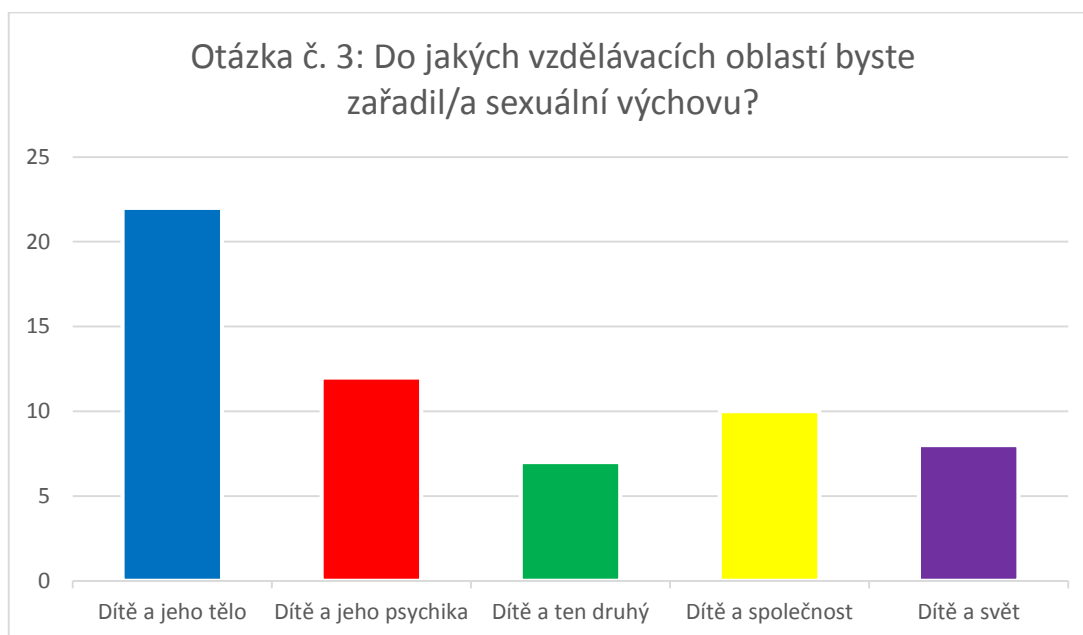
V jednom případě odpověď neodpovídala názvům integrovaných bloků ze třídy dotazovaného, kde se vyskytuje sexuální výchova, ale v odpovědi byly názvy vzdělávacích oblastí, kam by respondent sexuální výchovu zařadil. Proto jsem tuto odpověď označila jako chybnou. Souborem této otázky mělo být 11 respondentů, pouze pro tuto otázku z uvedených důvodů bude respondentů 10.

Integrované bloky má každá třída pojmenované jinak, v grafu 2 jsou znázorněna společná témata integrovaných bloků. Jak je z grafu patrné, nejčastěji se sexuální výchova objevuje v integrovaném bloku o rodině. Uvedla to více než polovina dotazovaných (6 z 10). Konkrétní názvy integrovaných bloků týkající se tématu rodina, které uvedli někteří odpovídající, jsou „Povídání o rodině, Rodina, Naše rodina, O rodině“. Lidské tělo jako integrovaný blok uvedli 4 z 10 odpovídajících. „Já a moje tělo; Moje tělo, každý jsme trochu jiný; Lidské tělo; Moje tělo“. Zbývající tři položky v grafickém zobrazení se objevily ve stejné četnosti, tedy byly uvedeny ve 2 z 10 případech. Dva respondenti uvedli, že sexuální výchovu zařazují podle situace. Ve dvou případech se téma shodovalo, bylo jím narození dítěte, respondenti uvedli konkrétní názvy jako „Naše maminky, aneb budeme mít miminko, Narodilo se nám miminko“. Do skupiny jiné jsem zařadila dvě odpovědi, které neměly žádné společné téma. Konkrétně to byly tyto „Já a moji kamarádi a Vedení ke zdravému životnímu stylu“.

Součet odpovědí neodpovídá počtu platných odpovídajících pro tuto otázku, protože otázka byla otevřená a bylo možné napsat více než jeden název integrovaného bloku, kde se objevuje sexuální výchova ve třídních vzdělávacích programech těchto učitelů.

Položka číslo 3: Do jakých vzdělávacích oblastí byste zařadil/a sexuální výchovu?

Touto položkou se zabývali ti, kteří na otázku číslo 1 odpověděli záporně, to znamená, že nezařazují sexuální výchovu do svých integrovaných bloků TVP. Cílem bylo zjistit, do jakých vzdělávacích oblastí učitelé zařazují sexuální výchovu. Otázka je otevřená, je možná volná odpověď. Výsledky jsou znázorněny v grafu 3.

Graf 3: Do jakých vzdělávacích oblastí byste zařadil/a sexuální výchovu?

Zdroj: Vlastní

Na tuto otázku odpovídalo 29 respondentů, 2 z nich jsem nezapočetla do výsledků, které jsou zobrazeny v grafu 3. Důvodem mého rozhodnutí byly odpovědi, které neodpovídaly názvům vzdělávacích oblastí. Obě tyto odpovědi směřovaly k výchově ke zdraví.

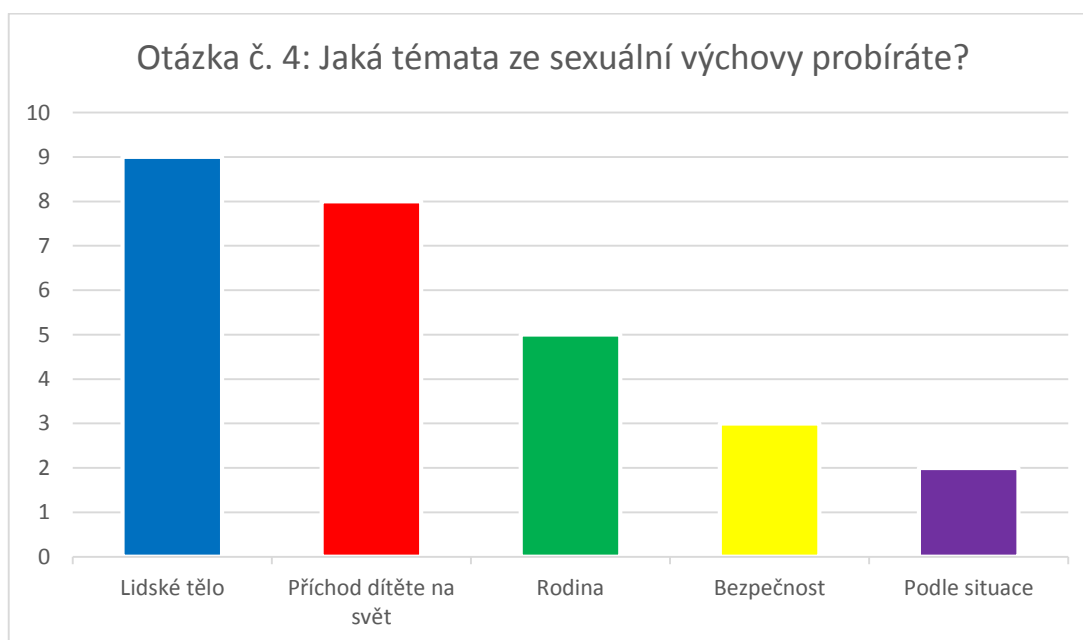
V pěti případech z dvaceti sedmi respondenti zařadili sexuální výchovu správně do všech pěti oblastí. Ve zbývajících dvaadvaceti případech byla uvedena alespoň jedna vzdělávací oblast. Nejčastěji byla zapsána vzdělávací oblast Dítě a jeho tělo, pouze v pěti případech nebyla tato oblast zapsána vůbec. Celkově se objevila u 37 % všech odpovědí. Nejméně volenými vzdělávacími oblastmi byly oblasti Dítě a ten druhý se 7 volbami a Dítě a svět s 8 volbami. Po odečtení pěti hlasů, které zvolily všechny oblasti, byly oblasti voleny pouze dvakrát a třikrát. Oblast dítě a společnost uvedlo celkem deset odpovídajících a oblast Dítě a jeho psychika dvanáct.

I v tomto případě součet odpovědí neodpovídá počtu respondentů, protože otázka je otevřená a nabízí možnost volné odpovědi. Z toho vyplývá, že respondenti uvedli alespoň jednu oblast, o které si myslí, že do ní spadá sexuální výchova.

Položka číslo 4: Jaká témata ze sexuální výchovy probíráte?

Tuto otázku zodpovídali opět pouze respondenti, kteří zařazují sexuální výchovu do svých integrovaných bloků, tedy 11 učitelů. Cílem této otázky je zjistit, jaká témata ze sexuální výchovy s dětmi učitelé probírají. I tato otázka je otevřená. Odpovědi na tuto otázku jsou zaznamenány v grafu 4.

Graf 4: Jaká témata ze sexuální výchovy probíráte?

Zdroj: Vlastní

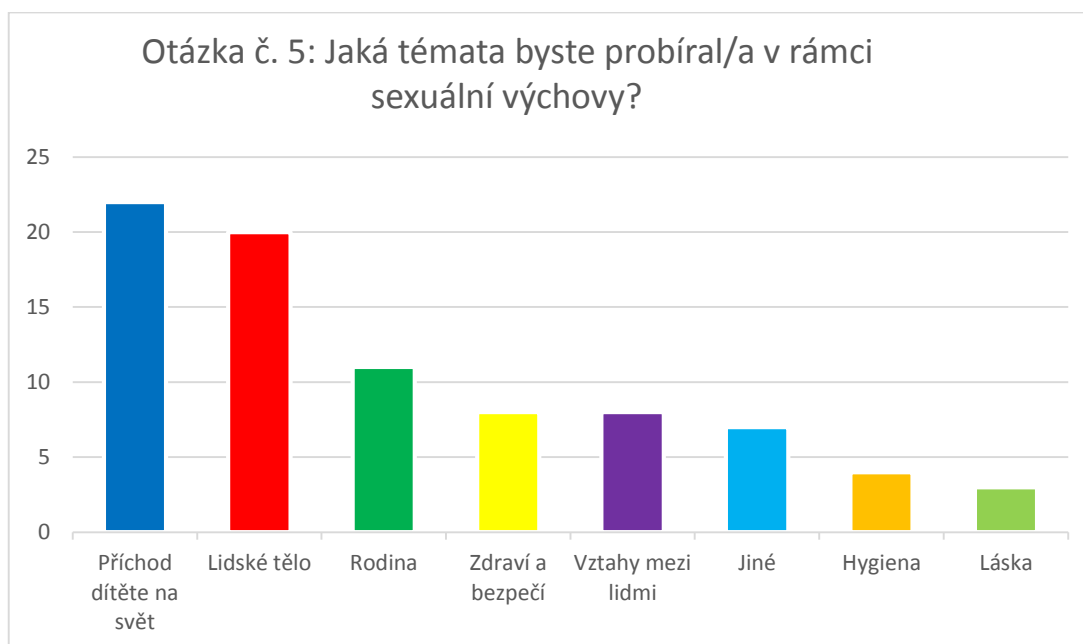
Na tuto otázku odpovídalo 11 respondentů. Jednotlivé odpovědi jsem se snažila zařadit do několika skupin, pro každou skupinu jsem vymyslela souhrnný název, tyto názvy jsou znázorněny v grafu 4. Z něj lze vyčíst, že mezi nejvíce probíraná témata

patří lidské tělo, uvedeno v 9 případech z 11, a příchod dítěte na svět, napsalo 8 respondentů z 11. Do tématu lidské tělo zařadili respondenti například tato konkrétní témata: „Pojmenování částí těla a orgánů; Rozdíl mezi dívčím a chlapeckým tělem“. U tématu příchod dítěte jako příklad použijí tyto odpovědi: „Početí; Těhotenství; Narození miminka; Vývoj dítěte v bříšku“. Další skupinu odpovědí jsem pojmenovala rodina, do této kategorie jsem zařadila 5 odpovědí z 11. Odpovědi nejčastěji řešily vztahy v rodině, jako příklad mohou posloužit tyto odpovědi: „Žijeme spolu – vztahy v rodině; Máma, táta, já a ...; Vzájemné vztahy“. Do další kategorie bezpečnost, jsem zařadila tyto 3 odpovědi. „Způsob ochrany osobního zdraví a bezpečí; Nevhodné chování různých lidí; Osahávání“. Dva učitelé uvedli, že si témata upravují podle aktuální situace a zájmu dětí ve třídě.

I tato otázka je otevřená, respondent měl možnost napsat více než jedno téma, které s dětmi v mateřské škole probírá. Proto počet odpovědí neodpovídá počtu respondentů.

Položka číslo 5: Jaká témata byste probíral/a v rámci sexuální výchovy?

Na tuto otázku odpovídalo 29 respondentů. Cílem této otázky bylo zjistit, jaká témata by v rámci sexuální výchovy probírali. I tato otázka dává respondentovi možnost volné odpovědi. Výsledky jsou znázorněny v grafu 5.

Graf 5: Jaká témata byste probíral/a v rámci sexuální výchovy?

Zdroj: Vlastní

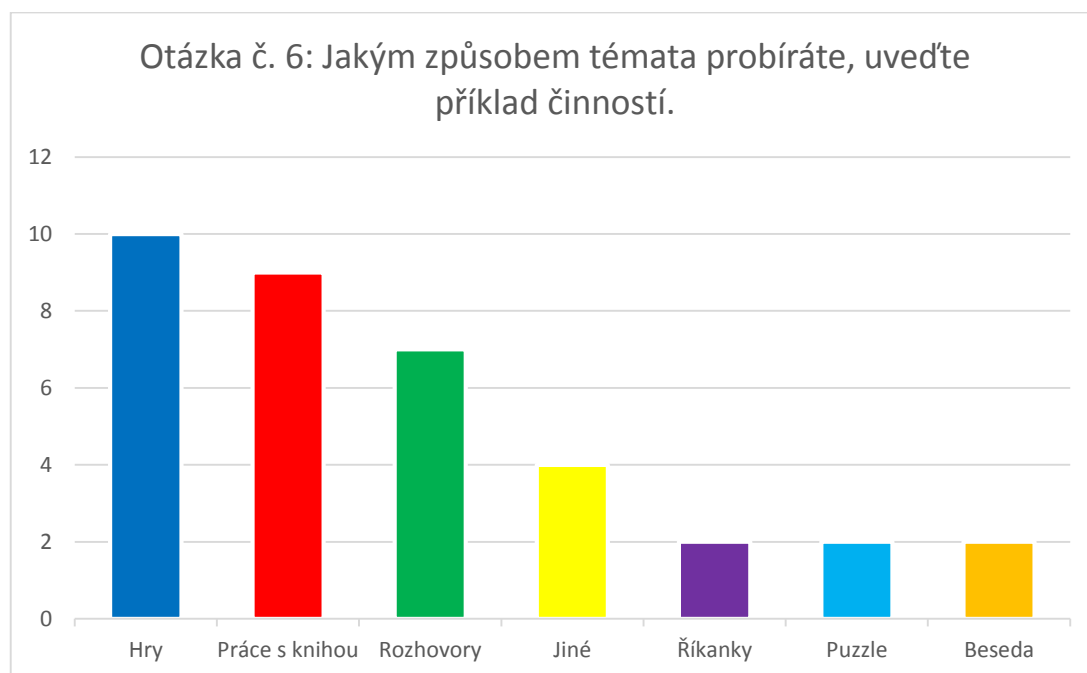
V této položce započítávám odpovědi všech respondentů, žádná odpověď nemohla být špatná. Jako v předchozí položce jsem se snažila o zařazení odpovědí podle kategorií do jednotlivých skupin. Na grafu 5 si můžeme všimnout, že nejvíce učitelé uváděli témata spojená s příchodem dítěte na svět, ve 22 případech z 29, jen 7 učitelů tuto možnost nezapsalo. Příkladem mohou být tyto konkrétní odpovědi: „Početí; Těhotenství; Porod; Narození dítěte; Jak přicházejí děti na svět“. Dvacet odpovědí spojených s tématem lidské tělo se staly druhým nejčastěji vypsaným tématem. V tomto případě odpovědi zněly například: „Popis těla; Pohlavní orgány; Lidské tělo; Odlišnost chlapců a dívek“. Jedenáct z dvaceti devíti respondentů uvedlo, že by s dětmi probírali téma rodina například „Jak funguje rodina; Rodinné vztahy“. Stejný počet voleb získala témata spojená se zdravím a bezpečím a se vztahy mezi lidmi. Každá tato skupina byla vypsaná osmkrát. Do skupiny zdraví a bezpečí jsem například zařadila tyto odpovědi: „Nikdo nemá právo dotýkat se nás tam, kde se nám to nelíbí; Jak chránit sebe před zneužitím“. Odpovědi, které spadají

do skupiny vztahy mezi lidmi, jsou například tyto: „Láska mezi partnery; Rozdíly v rolích muže a ženy; Gentlemanství“. Mezi nejméně odpovídané skupiny patří hygiena a láska. Hygienu uvedli 4 z 29 respondentů a lásku 3 z 29 respondentů. Do skupiny jiné jsem zařadila 7 odpovědí od respondentů. Jako příklad uvádím tyto odpovědi: „Stud; Kdo mě má rád; Svatba; U lékaře“, v této skupině je začleněna jedna odpověď, kde by učitel využil příležitosti ve třídě.

Odpovědi z položky číslo 4 odpovídají skutečnému stavu témat, která se probírají v mateřských školách. Odpovědi z položky číslo 5 odpovídají tomu, jaká témata ze sexuální výchovy by bylo možno probírat. Je zajímavé, že nejčastější první tři skupiny témat, byly až na prohozené pořadí stejné. Tedy skupiny rodina, příchod dítěte na svět a lidské tělo jsou v mateřských školách probírány, ale probírali by i je další učitelé.

Položka číslo 6: Jakým způsobem témata probíráte, uveďte příklad činností.

Tuto položku zodpovídala menší část respondentů, kteří mají sexuální výchovu zařazenou v integrovaných blocích TVP. Cílem této položky bylo zjistit, jakým způsobem témata učitelé probírají i v konkrétních činnostech. Tato položka má samozřejmě volnou odpověď. Odpovědi jsou zaneseny v grafu 6.

Graf 6: Jakým způsobem témata probíráte, uveďte příklad činností.

Zdroj: Vlastní

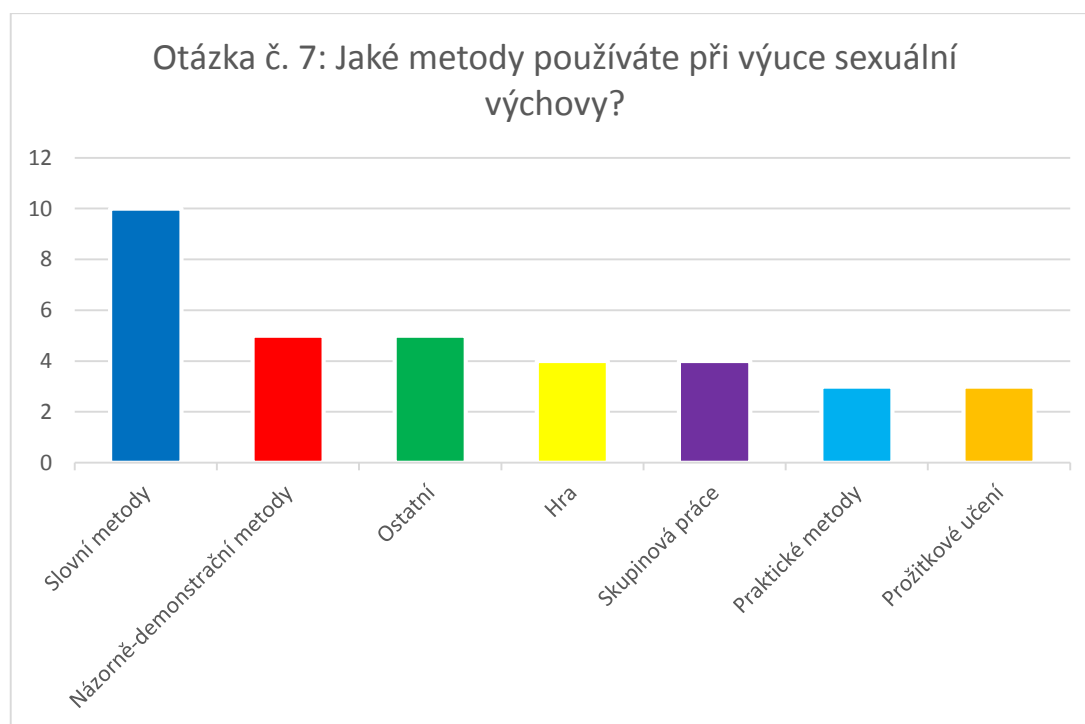
Z grafu 6 je zřejmé, že učitelé sexuální výchovu nejvíce probírají formou her. Hry uvedlo deset učitelů z jedenácti. „Hry s obrázky, Hry s panenkami, Námětové hry a Rolové hry“, tyto odpovědi uvádím jako příklad her. Devět z jedenácti respondentů uvedlo, že sexuální výchovu probírají při práci s knihami, v odpovědích se objevovaly konkrétně tyto odpovědi: „Četba z knihy Jak jsem přišel na svět, prohlížení dětských encyklopedií o lidském těle“. Sedm učitelů předložilo rozhovory jako způsob, kterým probírají sexuální výchovu ve své třídě. Uváděli například tyto odpovědi: „Rozhovory nad obrázky; rozhovory s dětmi; individuální rozhovory“. Besedu, říkanku a puzzle jako způsob sexuální výchovy uvedl stejný počet respondentů, tyto odpovědi jsem zaznamenala ve dvou případech. Konkrétní odpovědi u besedy jsou tyto: „Beseda s maminkou doktorkou; Beseda s těhotnou maminkou“, u říkanky tyto: „Říkaneky s pohybem o těhotenství; Říkaneky s ukazováním na prstech“, u puzzle jsou zapsány tyto odpovědi: „Vývojové puzzle kluk a holka; Partnerské puzzle“. Do skupiny jiné jsem zařadila tyto čtyři odpovědi: „Společná práce – kresba nebo model, doplnění

a pojmenování orgánů včetně pohlavních znaků; Modelové situace; Projekt Naše mimina; Komunikační kruh“. Součet počtu odpovědí neodpovídá počtu respondentů, protože otázka byla otevřená s možností volné odpovědi.

Položka číslo 7: Jaké metody používáte při výuce sexuální výchovy?

Na tuto otázku reagovalo také 11 respondentů, kteří uvedli, že sexuální výchova je součástí jejich integrovaných bloků TVP. Cílem této otázky bylo zjistit, jaké metody učitelé používají při výuce sexuální výchovy v jejich třídách mateřské školy. Tato otázka je otevřená, učitel má možnost volně odpovídat. Zpracované výsledky jsou znázorněny v grafu 7.

Graf 7: Jaké metody používáte při výuce sexuální výchovy?

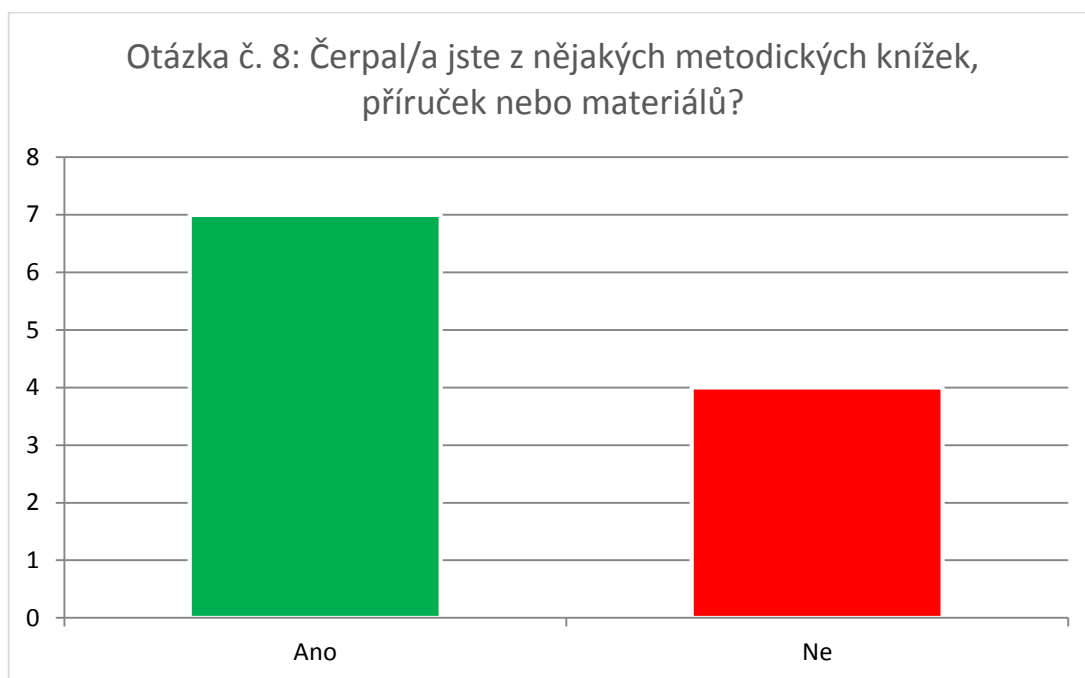

Zdroj: Vlastní

Na grafu je vidět, že nejvíce uváděli učitelé metodu slovní, v 10 případech z 11. Mezi slovní metody jsem zahrнула tyto činnosti: „Rozhovor; Vyprávění; Vysvětlování; Práce s knihou“. Pět voleb dostaly metody názorně-demonstrační, do kterých jsem začlenila tyto odpovědi: „Názornost; Příklad; Názorné ukázky; Obrázky na magnetické tabuli“. Metodu hry a skupinové práce volili 4 učitelé. Nejméně voleny byly metody praktické a prožitkové učení, tato odpověď se objevila u tří dotázaných. Mezi praktické metody jsem zařadila tyto odpovědi: „Simulace; Experiment; Modelové situace“. Do skupiny ostatní byly zařazeny tyto odpovědi: „Dobré vztahy; Povzbuzení; Pracovní listy; Kladný postoj“. I v této položce počet celkových odpovědí neodpovídá počtu respondentů, protože otázka dávala možnost odpovědět volně. Většina respondentů uvedla více než dvě metody.

Položka číslo 8: Čerpali/a jste z nějakých metodických knížek, příruček nebo materiálů?

Jedenáct učitelů odpovídalo na tuto otázku, jejímž cílem bylo zjistit, zda učitelé čerpali z nějakých metodických knížek, příruček nebo materiálů. Tato otázka je uzavřená a nabízí pouze odpověď „ano/ne“. Získané informace jsou zapsány v grafu 8.

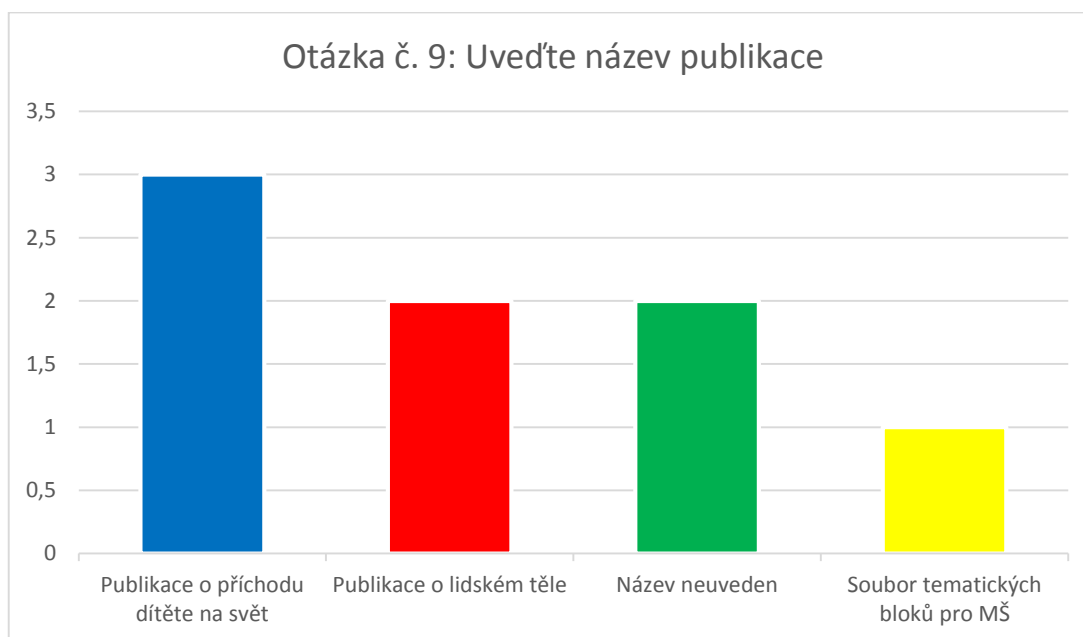
Graf 8: Čerpala/a jste z nějakých metodických knížek, příruček nebo materiálů?

Zdroj: Vlastní

Z grafu vyplývá, že 4 z 11 respondenti nečerpali z žádných publikací ani materiálů. Necelé dvě třetiny učitelů, kteří zařazují sexuální výchovu do svých integrovaných bloků, využily nějaké metodické příručky, knížky nebo nějakého jiného materiálu.

Položka číslo 9: Uveďte název publikace.

Na tuto položku odpovídali pouze učitelé, kteří na položku číslo 8 odpověděli kladně, tedy 7 respondentů. Cílem této položky, bylo zjistit název publikací, z kterých učitelé čerpali. Tato položka dává prostor pro volnou odpověď.

Graf 9: Uved'te název publikace

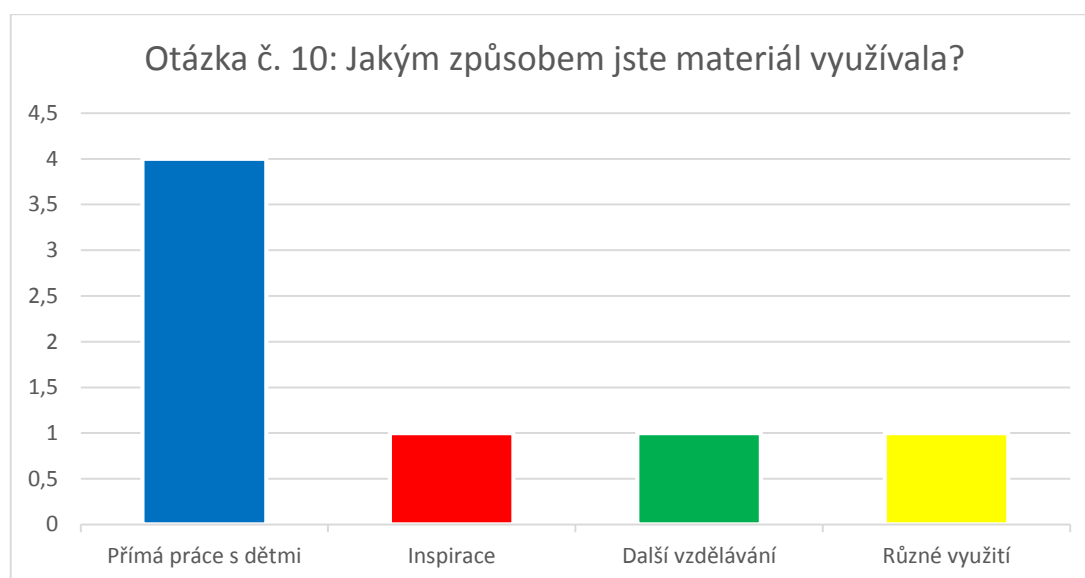
Zdroj: Vlastní

Do grafu 9 jsem zanesla 4 skupiny odpovědí s četností od jedné do tří. Pouze v jednom případě respondent uvedl dvě publikace. To znamená, že počet odpovědí je o jednu větší než počet respondentů.

Dva respondenti neuvedli konkrétní název, v grafu znázorněno jako Neuveden název, v jednom případě respondent neznal název a v druhém případě uvedl: „Většinou z internetu, zatím žádné publikace v MŠ nemáme“. Do skupiny publikace o lidském těle spadají tyto odpovědi: „Lidské tělo a jeho funkce; Encyklopedie Moje tělo“. Tři respondenti uvedli knihy o příchodu dítěte na svět „Narodí se miminko; Jsem na světě; Petr, Ida a miminko“. Jeden respondent uvedl „Raadce předškolního vzdělávání – vydalo nakladatelství Raabe, soubor tematických bloků pro MŠ“, tuto odpověď jsem zařadila do skupiny soubor tematických bloků pro MŠ.

Položka číslo 10: Jakým způsobem jste materiál využíval/a?

Tato položka se vztahuje k předchozí odpovědi, odpovídali na ni tudíž pouze ti, kteří čerpali z nějakých materiálů. Cílem této otázky je zjistit, jakým způsobem učitelé využili materiál, který uváděli v položce číslo 9. Otázka je otevřená, respondent odpovídá vlastními slovy. Získané informace jsem přenesla do grafu 10.

Graf 10: Jakým způsobem jste materiál využívala?

Zdroj: Vlastní

Z grafu lze vyčíst, že každý uvedl pouze jednu možnost využití materiálu, protože počet odpovědí se shoduje s počtem respondentů, přestože má otázka otevřenou odpověď.

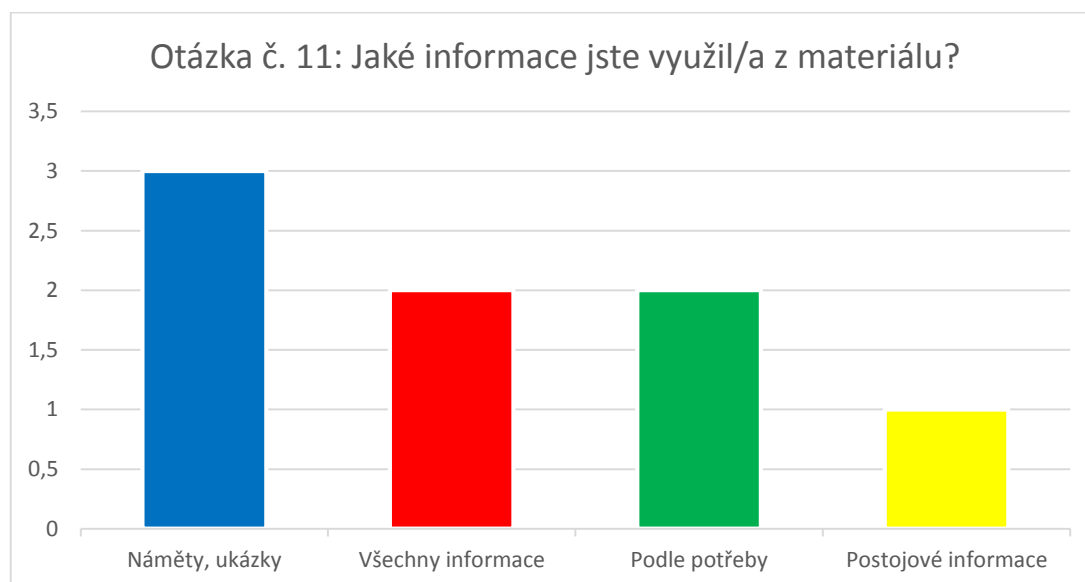
Nejvíce respondentů, 4 ze 7, uvedlo, že materiál využili pro přímou práci s dětmi. „Předčítáním; Využitím obrázků z publikace; Různé úryvky a děti potom doplňovaly; Názorné obrázky a rozhovory“ jsou odpovědi, které jsem zařadila do této kategorie. Ostatní kategorie jsou po jedné odpovědi. Učitelé uvedli, že materiál

využívají pro svou potřebu a k dalšímu vzdělávání, pro inspiraci k vytvoření vlastního bloku, nebo že materiál využívají různým způsobem, přizpůsobují ho podle situace.

Položka číslo 11: Jaké informace jste z materiálu využila/a?

I tato položka má návaznost na položku číslo 9, odpověď zapisovali pouze ti, kteří odpovídali na položku číslo 9. Cílem této otázky je zjistit, jaké informace učitelé využili z konkrétního materiálu, který uvádí v položce číslo 9.

Graf 11: Jaké informace jste využil/a z materiálu?

Zdroj: Vlastní

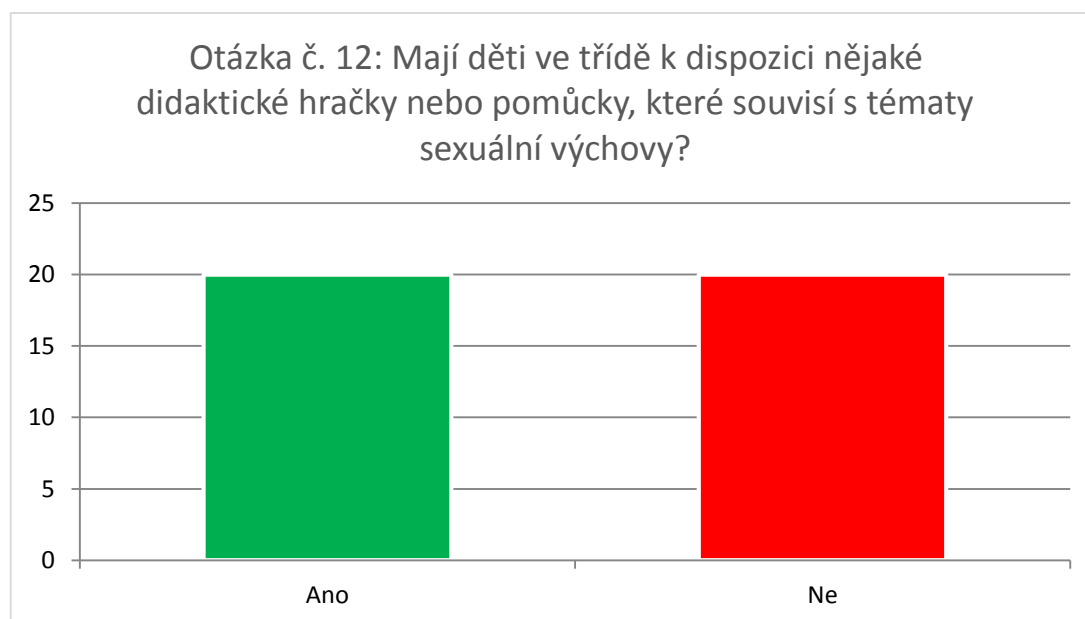
I v tomto případě šlo o otevřenou otázku, v jednom případě byly uvedeny dva druhy informací, které učitel využil, proto je počet odpovědí o jednu vyšší než počet respondentů. Tři učitelé sdělili, že materiál využili kvůli námětům a ukázkám „Motivační, výukové, vzdělávací, názorné ukázky; Náměty pro hry a nosná témata vhodná pro MŠ; Citové projevy“. Dva ze sedmi respondentů využili všechny nebo částečně všechny dostupné informace. Další dva uvedli, že využívají informace

„Přiměřené věku dětí; Co pro mě byly v danou dobu aktuální“. Do skupiny postojové informace, jsem zařadila tuto odpověď: „Brát děti vážně, naslouchat jim, respektovat jejich hry, nestydět se odpovídat na jejich otázky“.

Položka číslo 12: Mají děti ve třídě k dispozici nějaké didaktické hračky nebo pomůcky, které souvisí s tématy sexuální výchovy?

Na tuto otázku odpovídali všichni dotazovaní, tedy čtyřicet respondentů. Cílem této otázky bylo zjistit, zda děti mají k dispozici hračky nebo pomůcky, které souvisí s tématy sexuální výchovy. Otázka je uzavřená a nabízí pouze možnosti „ano/ne“. Výsledky jsou zobrazeny v grafu 12.

Graf 12: Mají děti ve třídě k dispozici nějaké didaktické hračky nebo pomůcky, které souvisí s tématy sexuální výchovy?

Zdroj: Vlastní

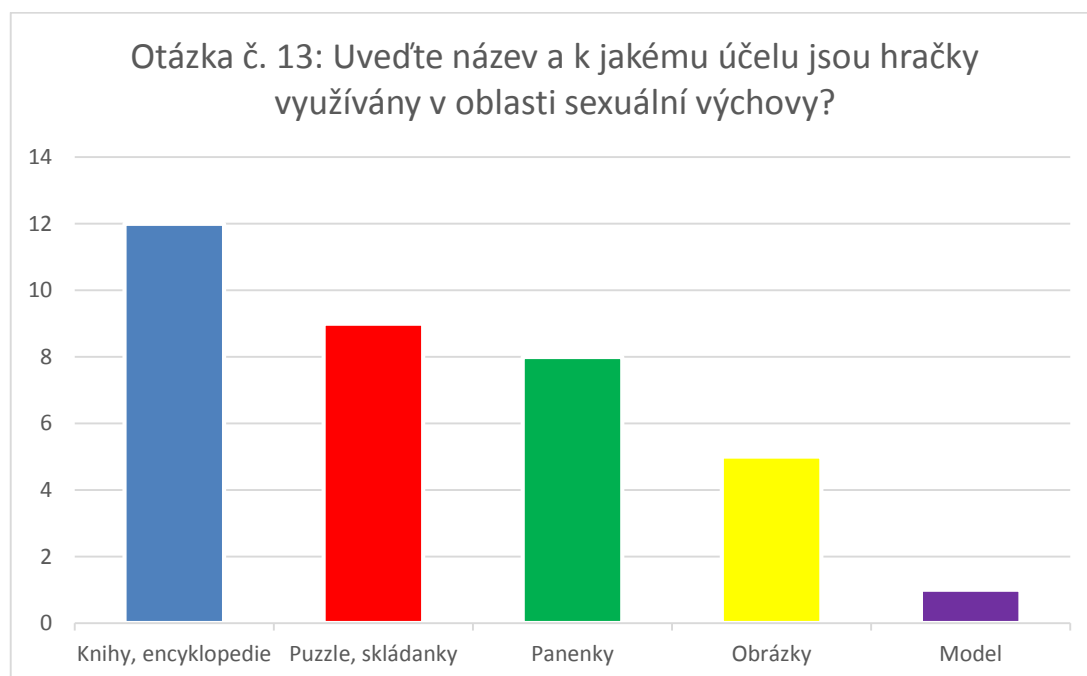
Jak je z grafu 12 snadno čitelné, v této položce se respondenti rozdělili na dvě poloviny. Přesně dvacet respondentů odpovědělo, že děti mají k dispozici

hračky nebo pomůcky související s tématy sexuální výchovy. Zbývajících dvacet odpovědělo na tuto otázku záporně, to znamená, že děti nemají ve třídě k dispozici hračky ani pomůcky, které se nějakým způsobem váží k sexuální výchově.

Položka číslo 13: Uveďte název a k jakému účelu jsou hračky využívány v oblasti sexuální výchovy?

Na tuto otázku odpovídala pouze polovina respondentů, která odpověděla kladně na předchozí otázku. Předchozí otázka zkoumala, zda děti mají k dispozici hračky nebo pomůcky související se sexuální výchovou, tato otázka ji rozvíjí. Jejím cílem je zjistit, jaké hračky se ve třídách vyskytují a k jakému účelu jsou využívány. Na grafu 13 je znázorněno pouze materiální vybavení k sexuální výchově, jejich využití popisují v komentáři pod grafem. Položka je otevřená, nabízí tedy napsat více než jednu možnost.

Graf 13: Uveďte název a k jakému účelu jsou hračky využívány v oblasti sexuální výchovy?

Zdroj: Vlastní

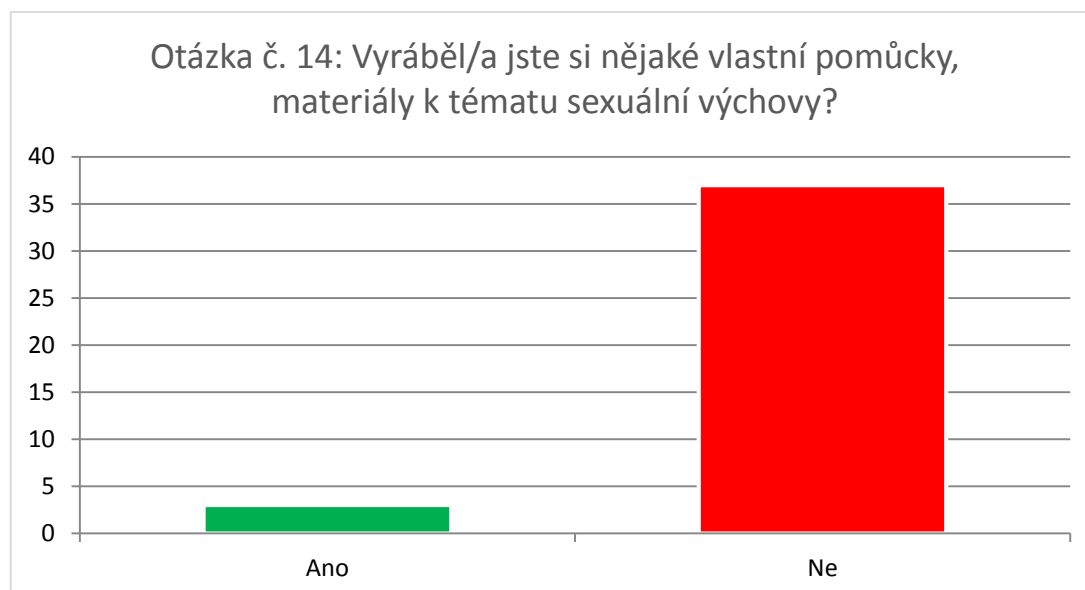
V této otázce někteří učitelé využili možnosti otevřené otázky a napsali více než jednu hračku či pomůcku. Nejvíce odpovědí bylo v kategorii knihy a encyklopedie, odpovědi například zněly takto: „Kniha – Jak jsem přišel na svět; Encyklopedie Moje tělo; Knihy, encyklopedie např. Encyklopedie pro nejmenší – V. Babincová“. Devět učitelů z dvaceti má ve třídě puzzle nebo skládanky, jejich odpovědi vypadaly například takto: „Vývojové puzzle kluk a holka; Skládanky; Dřevěné puzzle – postupný zrod plodu v těle matky“. Osm učitelů uvedlo panenky, například: „Dětské panenky, panenky obou pohlaví, panenky holka a kluk“. V pěti případech učitelé napsali, že mají děti k dispozici obrázky. Jeden respondent uvedl, že mají děti k dispozici model lidského těla.

Některé hračky jsou využívány k tematickým či námětovým hrám, například na rodinu, na doktora. Ostatní hračky a pomůcky jsou využívány k rozhovorům nebo diskuzi o tématu, ke vzdělávání, k prohlížení a k prevenci nebo k besedám, jak uvedli dotazovaní.

Položka číslo 14: Vyráběl/a jste si nějaké vlastní pomůcky, materiály k tématu sexuální výchovy?

Na otázku odpovídali všichni respondenti. Cílem této otázky bylo, zjistit, zda si učitelé sami vyráběli nějaké vlastní pomůcky nebo materiály k tématu sexuální výchovy. Otázka je uzavřená a dává respondentovi na výběr z odpovědí „ano/ne“. Zjištěné odpovědi jsou zaneseny v grafu 14.

Graf 14: Vyráběl/a jste si nějaké vlastní pomůcky, materiály k tématu sexuální výchovy?

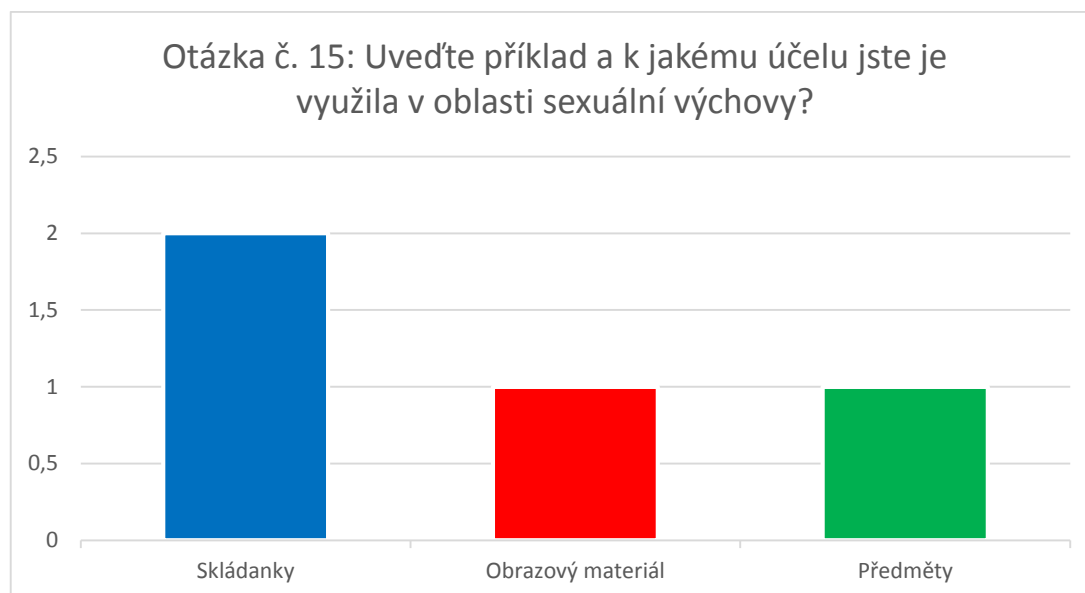
Zdroj: Vlastní

Graf 14 znázorňuje, že přes 90% učitelů si vlastní pomůcky nebo materiál nevyrábí. Pouze 3 respondenti ze 40 zapsali, že si vlastní pomůcky vyráběli.

Položka číslo 15: Uvedte příklad a k jakému účelu jste je využil/a v oblasti sexuální výchovy?

Tato otázka rozvíjí otázku předchozí. Cílem této otázky bylo zjistit, jaké pomůcky si učitelé vyráběli a jak je využili v oblasti sexuální výchovy. Na tuto otázku odpovídali, ti kteří na předchozí otázku odpověděli kladně, tedy pouze tři respondenti. Otázka je otevřená, učitelé psali volnou odpověď. Odpovědi jsou zaznamenány v grafu 15.

Graf 15: Uved'te příklad a k jakému účelu jste je využila v oblasti sexuální výchovy?

Zdroj: Vlastní

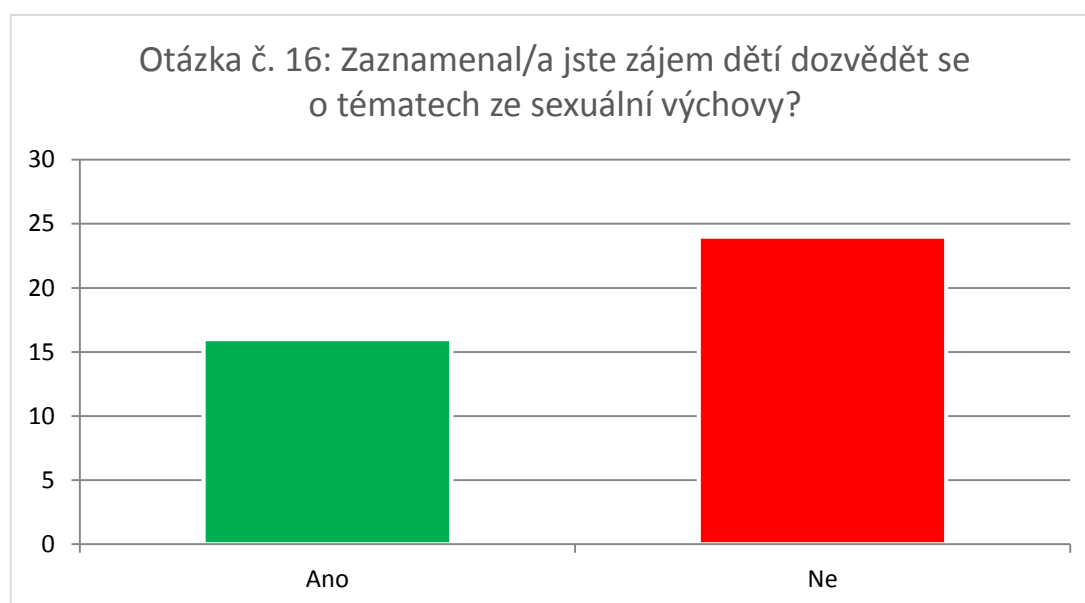
Kvůli malému počtu odpovídajících, šlo těžko odpovědi zařadit do skupin. Přesto však jeden učitel uvedl, že si vyráběl 2 pomůcky. Do skupiny skládanky jsem přiřadila tyto odpovědi: „Partnerské puzzle; Těhotenské kartičky – skládání podle fází vývoje plodu“. Respondentova odpověď, kterou jsem nazvala v grafu obrazový materiál, zněla takto: „Obrazový materiál – jak roste miminko mamince v bříšku. Využila jsem k tomu pohádku o Palečkovi“. Pod předměty jsem zahrнула odpověď respondenta, který dětem představoval charakteristické předměty, které využívají pouze ženy a pouze muži.

Položka číslo 16: Zaznamenal/a jste zájem dětí dozvědět se o tématech ze sexuální výchovy?

Tato položka byla určena všem čtyřiceti respondentům. Snahou této otázky bylo zjistit, zda učitele zaznamenali zájem dětí dozvědět se o témata ze sexuální

výchovy. Otázka je uzavřená a nabízela odpovídajícímu pouze dvě možnosti „ano/ne“. Zjištěný výsledek je zanesen do grafu 16.

Graf 16: Zaznamenal/a jste zájem dětí dozvědět se o tématech ze sexuální výchovy?

Zdroj: Vlastní

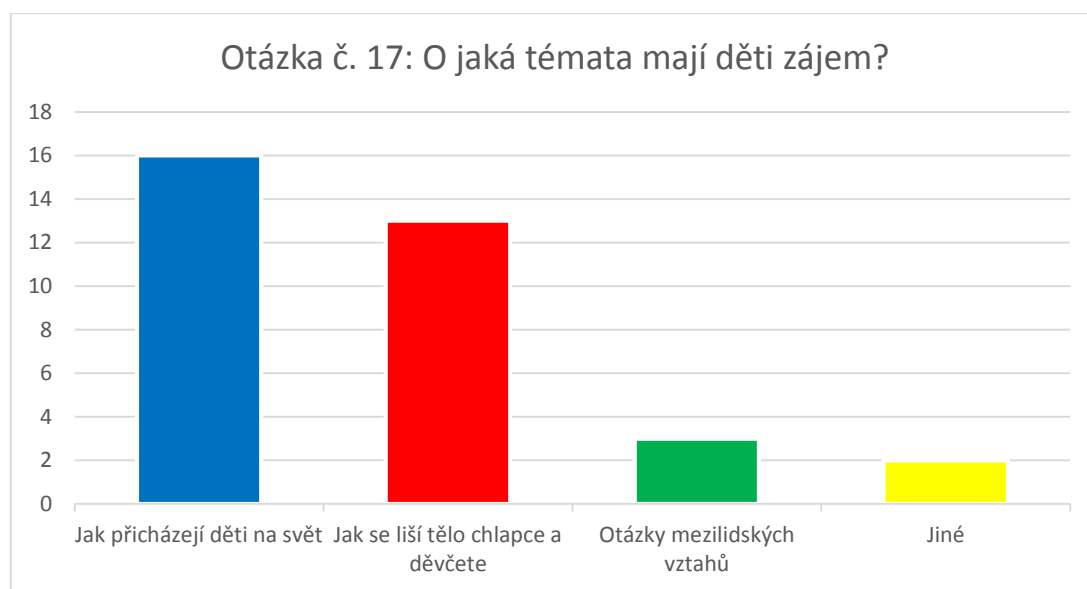
Z grafu 16 můžeme vyčíst, že 60% dotazovaných (24 ze 40 odpovídajících) nezaznamenalo zájem dětí o témata ze sexuální výchovy. 16 odpovídajících ze 40 tento zájem zaznamenalo.

Položka číslo 17: O jaká témata mají děti zájem?

Tato položka je rozvíjející otázkou pro otázku předchozí. Cílem této otázky je zjistit, o jaká témata ze sexuální výchovy se děti zajímají. Na tuto otázku odpovídalo 40% odpovídajících, kteří zaznamenali zájem u dětí o tyto témata. Otázka je polouzavřená, to znamená, že respondenti mají na výběr tři možnosti „Jak přicházejí děti na svět/Jak se liší tělo chlapce a děvčete/Otázky ohledně mezilidských vztahů“.

Pokud možnosti nejsou vyhovující, respondent má možnost napsat svou odpověď do možnosti „Jiné“. Respondenti mohou vybrat více než jednu možnost. Odpovědi jsem zanesla do grafu 17.

Graf 17: O jaká témata mají děti zájem?

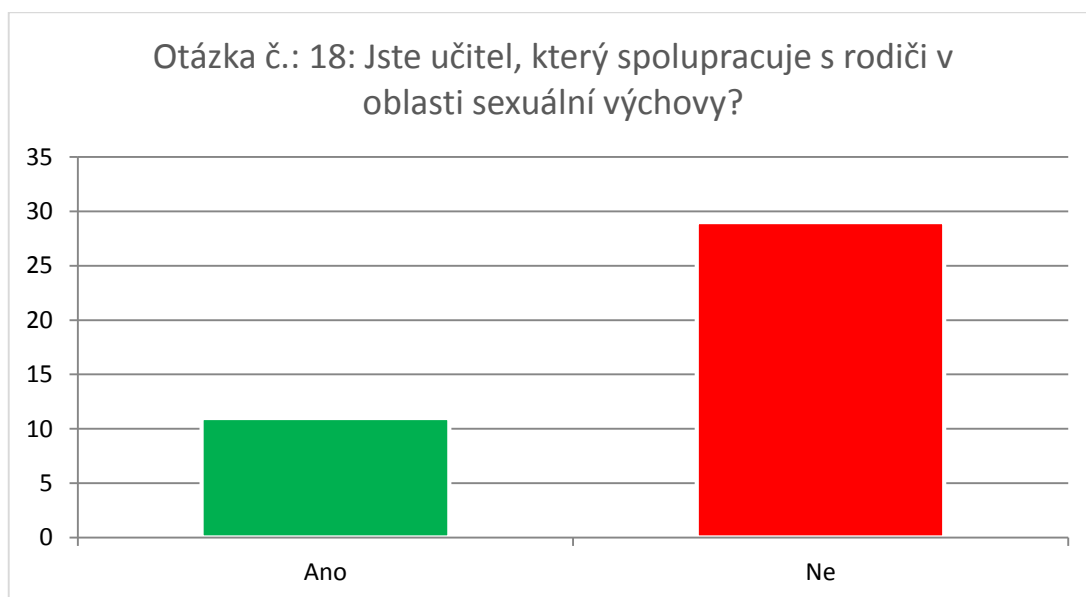

Zdroj: Vlastní

Z grafu 17 můžeme vyčíst, že největší zájem mají děti o téma „Jak přicházejí děti na svět“, uvedlo to 100% respondentů. 13 respondentů z 16 zaznamenalo u dětí zájem o to, jak se liší tělo chlapce a děvčete. Jen 3 odpovídající zvolili možnost otázky ohledně mezilidských vztahů. Dva učitelé uvedli jiná témata. Těmi jsou: „Nerozeznají rozdíl mazlení rodičů a mazlení kamarádů; Vše, co se jich aktuálně dotýká“. Protože učitelé mohli vybrat více možností, neodpovídá počet odpovědí počtu respondentům.

Položka číslo 18: Jste učitel, který spolupracuje s rodiči v oblasti sexuální výchovy?

18. otázka je poslední společná, odpovídala na ni celá skupina dotazovaných učitelů z mateřských škol v Plzeňském kraji. Cílem této otázky je zjistit, zda učitelé spolupracují s rodiči v oblasti sexuální výchovy. Otázka je uzavřená a nabízí dvě možnosti „ano/ne“.

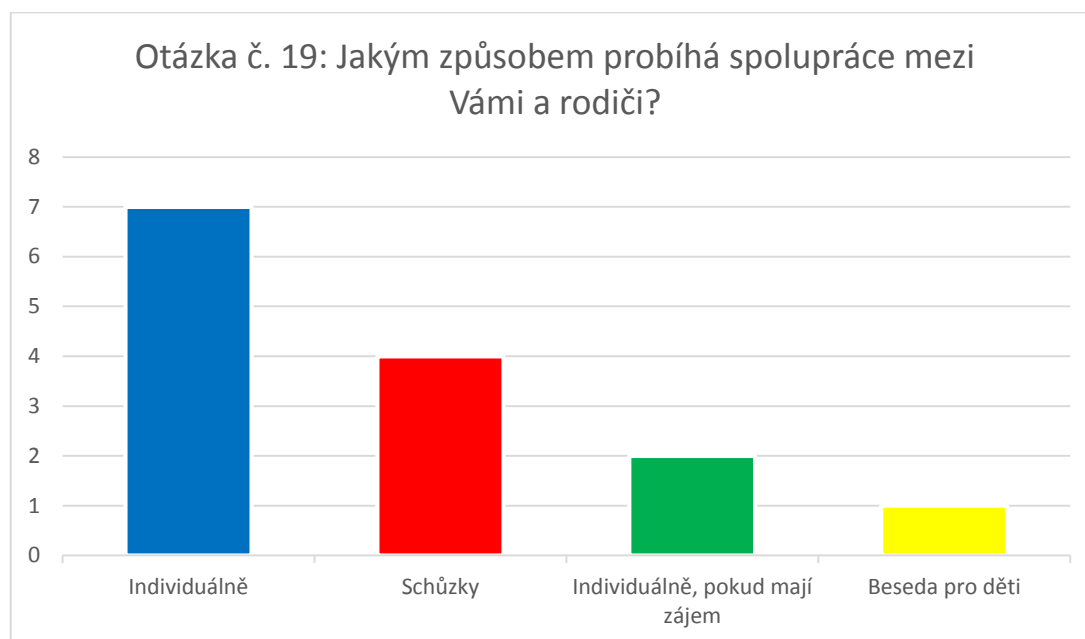
Graf 18: Jste učitel, který spolupracuje s rodiči v oblasti sexuální výchovy?

Zdroj: Vlastní

Z grafu 18 můžeme zjistit, že učitelů spolupracujících s rodiči je méně než třetina. Celkem 29 ze 40 respondentů uvedlo, že s rodiči v oblasti sexuální výchovy nespolupracuje.

Položka číslo 19: Jakým způsobem probíhá spolupráce mezi Vámi a rodiči?

Tato otázka je závěrečnou otázkou celého dotazníku. Odpovídali na ni pouze ti, kteří spolupracují s rodiči v oblasti sexuální výchovy, tedy 11 respondentů. Otázka je otevřená, dává možnost volné odpovědi.

Graf 19: Jakým způsobem probíhá spolupráce mezi Vámi a rodiči?

Zdroj: Vlastní

Z grafu 19 je zřetelné, že 7 z 11 učitelů spolupracuje s rodiči individuálně a 2 v případě, že rodiče mají zájem o spolupráci. Do skupiny schůzky jsem zařadila tyto odpovědi: „Diskuze; Schůzky; Společné aktivity; Třídní schůzky“. Jeden učitel uvedl, že spolupracuje s rodiči na besedách pro děti. Jelikož otázka byla otevřená, učitelé měli možnost volně odpovídat. Proto počet odpovědí neodpovídá počtu respondentů, někteří učitelé sdělili více odpovědí.

4.4.2 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉ SONDY VZHLEDEM K DÍLČÍM CÍLŮM PRÁCE

Dílčí cíl číslo 1:

Zjistit, zda učitelé zařazují sexuální výchovu do integrovaných bloků třídního vzdělávacího programu.

Cíl byl splněn otázkou číslo 1. Bylo zjištěno, že 11 ze 40 učitelů sexuální výchovu zařazuje do integrovaných bloků třídního vzdělávacího programu. Dvacet devět

učitelů odpovědělo záporně, to znamená, že nezařazují sexuální výchovu do integrovaných bloků svého třídního vzdělávacího programu.

Dílčí cíl číslo 2:

Zjistit, do jakých integrovaných bloků učitelé zařazují sexuální výchovu.

Tento dílčí cíl byl splněn. Podkladem pro splnění tohoto cíle byla otázka číslo 2. Učitelé nejčastěji zařazují sexuální výchovu do integrovaných bloků týkajících se rodiny, lidského těla a narození dítěte.

Dílčí cíl číslo 3:

Zjistit, jaká témata učitelé probírají a jakým způsobem.

Dílčí cíl byl splněn pomocí dvou položek, položky číslo 4 a 6. Učitelé nejvíce seznamují děti s těmito tématy: lidské tělo, příchod dítěte na svět, rodina a bezpečnost. Využívají při tom práce s knihou, her, rozhovorů, besed a dalších forem.

Dílčí cíl číslo 4:

Zjistit, jestli se učitelé inspiroují v literatuře, pokud ano, jak s materiálem pracují a jaké informace využívají.

I tento dílčí cíl byl splněn pomocí několika položek. Konkrétně pomocí položek č. 8, 9, 10 a 11. Z 11 učitelů, kteří zařazují sexuální výchovu do svých integrovaných bloků, jich sedm čerpalo z nějakých metodických knížek, příruček nebo materiálů. Učitelé čerpali z publikací o lidském těle ve dvou případech, o příchodu dítěte na svět ve třech případech. Publikace nejčastěji používali pro přímou práci s dětmi (4 volby), jako inspiraci, pro své vzdělávání a pro mnohostranné využití, tyto tři odpovědi měly po jedné volbě. Tři učitelé uplatnili z publikací náměty nebo ukázky, dva učitelé

využívali všechny informace a další dva je využili podle potřeby a jeden učitel z knížek využil postojových informací.

Dílčí cíl číslo 5:

Zjistit, jestli učitelé vědí, do jakých vzdělávacích oblastí zařadit sexuální výchovu a jaká témata by jí věnovali.

Dílčí cíl byl naplněn pomocí otázek 3 a 5. V pěti případech učitelé zařadili sexuální výchovu do všech pěti vzdělávacích oblastí. Nejvíce učitelé zapisovali sexuální výchovu do oblasti Dítě a jeho tělo, tuto oblast nezapsalo pouze 5 dotazovaných. Nejméně volenou vzdělávací oblastí byla oblast Dítě a svět, zvolili ji pouze 2 učitelé po odečtení pěti učitelů, kteří zvolili všechny vzdělávací oblasti. Mezi nejvíce vypisovaná témata, která by učitelé s dětmi probírali, patří příchod dítěte na svět ve 22 případech, lidské tělo ve 20 případech rodina s 11 volbami, po 8 hlasech získala dvě témata - vztahy mezi lidmi a bezpečí a zdraví. Nejméně byly uváděna témata láska (3) a hygiena (4) a jiná témata byla uvedena 8 učiteli.

Dílčí cíl číslo 6:

Zjistit, jaké didaktické hračky nebo pomůcky, které souvisí s tématy sexuální výchovy, mají děti ve třídě k dispozici.

Cíl byl zrealizován pomocí otázek číslo 12, 13. Dvacet učitelů odpovědělo, že děti mají ve třídě k dispozici hračky nebo pomůcky, které souvisí s tématy sexuální výchovy. Nejfrekventovanějšími pomůckami ve třídách jsou knihy a encyklopedie, to uvedlo 12 z 20 učitelů. Dále jsou to puzzle a skládky s devíti odpověďmi a panenky s osmi.

Dílčí cíl číslo 7:

Zjistit, zda si učitelé vyráběli vlastní pomůcky k tématům sexuální výchovy, pokud ano, jaké a jak byly využity.

Cíl byl naplněn pomocí otázek 14 a 15. Jen tři ze čtyřiceti učitelů uvedli, že si vyráběli vlastní pomůcky, byly to skládky ve dvou případech, předměty a obrazový materiál vždy jen jednou.

Dílčí cíl číslo 8:

Zjistit, o jaká témata ze sexuální výchovy děti projevují zájem.

Ke splnění tohoto cíle byly použity otázky č. 16. a 17. Šestnáct učitelů zaznamenalo zájem dětí o témata ze sexuální výchovy. Učitelé zaznamenali největší zájem u tématu, jak přicházejí děti na svět, tento výběr zvolilo 100% učitelů. Třináct učitelů uvedlo zájem o téma, jak se liší tělo chlapce a děvčete.

Dílčí cíl číslo 9:

Zjistit, jestli učitelé spolupracují s rodiči v oblasti sexuální výchovy.

Tento cíl byl také splněn, a to prostřednictvím otázek č. 18 a 19. Jedenáct spolupracujících učitelů s rodiči uvedlo, že jejich spolupráce probíhá ponejvíce individuálně a dále pak na třídních schůzkách.

4.5 ZÁVĚR VÝZKUMNÉ SONDY

Výzkumném vzorek tvoří učitelé mateřských škol z Plzeňského kraje. U vzorku byla špatně zvolena kritéria pro výběr respondentů. Chybí kritérium pro učitele, kritériem například mělo být určité vzdělání či určitá délka praxe. Výzkumný vzorek se skládal ze 40 učitelů v různém zastoupení velikosti obce. Dva učitelé byli z městysu,

čtrnáct z vesnice a dvacet čtyři z měst. Další informace představuji v tabulkách 2 a 3. Zjištěné výsledky jsou platné pouze pro tento vzorek dotazovaných.

Jako výzkumnou metodu jsem použila elektronický dotazník. Email s odkazem na dotazník jsem posílala na několik mateřských škol v Plzeňském kraji. Získané informace z dotazníků jsem zpracovala do tabulek (informace o respondentech) a do grafů (ke každé otázce číslo 1 až 19). Z dotazníku jsem získala dostatečné odpovědi, v některých případech by však bylo potřeba většího vysvětlení obsahu, proto by bylo dobré zvolit další výzkumné metody, například polostrukturovaný rozhovor.

Výzkumná sonda získala nízké procento návratnosti. Důvodem této nízké návratnosti může být dosud nepřečtený email, smazání emailu bez přečtení, nebo neochota ředitelů přeposílat dotazníky svým pedagogickým pracovníkům. Pro příští šetření mám zkušenost, že lepším způsobem bude osobní setkání s řediteli, probrání vhodné formy dotazníků v konkrétní mateřské škole. A to buď osobní předání papírových dotazníků učitelům, nebo předání odkazu na elektronický dotazník, nebo zaslání elektronického dotazníku na osobní emaily učitelů.

Z výsledků vyplynulo, že pouze 11 učitelů zařazuje sexuální výchovu do svých integrovaných bloků TVP. Stejný počet respondentů uvedlo spolupráci s rodiči, ale neuvedli to stejní respondenti. Jen 4 učitelé uvedli spolupráci s rodiči a zařazovali sexuální výchovu do svých integrovaných bloků třídního vzdělávacího programu. Očekávala jsem více respondentů s kladnou odpovědí k otázce zařazení sexuální výchovy v integrovaných blocích třídního vzdělávacího programu, ale i více kladných odpovědí na otázku týkající se zájmu dětí o témata ze sexuální výchovy. Ten zaznamenalo 16 respondentů. Tato nízká čísla mohla být způsobena krátkodobou praxí některých učitelů, šest učitelů uvedlo délku praxe do 2 let.

Nedostatky vidím v zařazování sexuální výchovy do integrovaných bloků třídního vzdělávacího plánu, proto zde nabízím několik témat, která by bylo možno zařadit do integrovaných bloků, kde se objevuje sexuální výchova:

1. Já a moje rodina; Táta máma a kdo ještě – pojmenování členů rodiny, vztahy v rodině, jak funguje rodina.
2. Moje tělo; Části těla, jak fungujeme; Hlava, ramena, kolena, palce – pojmenování částí těla, včetně pohlavních orgánů, hygiena, zdraví.
3. Ať jsi holka nebo kluk – rozdílnosti mezi chlapcem a dívkou nejen v jejich těle, ale i chování, vyjadřování.
4. Já a moji kamarádi; Nejsem na to sám – kamarádství a přátelství, vztahy mezi dětmi, vztahy mezi dětmi a dospělými, spolupráce, požádat druhé o pomoc, pomoci druhým.
5. Budeme mít miminko; Narození miminka – příchod dítěte na svět, těhotenství, porod, příprava na miminko.
6. Od miminka po dědečka – vývoj lidského těla od novorozence do stáří, změny rolí člověka v průběhu života.
7. Naše město; Naše vesnice – místa, kam se mohu obrátit v případě nebezpečí.

K probírání těchto témat může být využita dramatizace, rolové hry a další metody. Mohou být využity různé pomůcky a hračky (ukázka hraček, Příloha 4), ale také i říkanky, básničky a písničky.

Podle mého názoru informace, které jsem získala od respondentů, vypovídají o tom, že sexuální výchova není prioritním tématem zařazovaným do integrovaných bloků třídního vzdělávacího programu. Přestože sexuální výchova je prakticky každodenně na programu dne, není ani u třetiny respondentů její problematika zařazována do vzdělávacích programů. Jsem si vědoma faktu, že zjištěné výsledky jsou platné pouze pro daný zkoumaný vzorek. Pro zlepšení situace ve výuce sexuální

výchovy v předškolních zařízeních by byla potřeba větší informovanosti učitelů, ale i rodičů o této problematice.

ZÁVĚR

Sexuální výchova by měla být součástí základního, ale i předškolního vzdělávání.

Ve své bakalářské práci jsem chtěla zjistit, jaký je stav výuky sexuální výchovy v mateřských školách Plzeňského kraje. Podařilo se mi shromáždit čtyřicet odpovědí na mnou sestavený a elektronickou formou zadávaný dotazník pro učitele mateřských škol, což je počet, který má jistou vypovídací hodnotu.

V teoretické části jsem nejprve popsala charakteristiku dítěte v předškolním věku a její specifika. Předškolní věk je věkem rozvoje mnoha schopností a dovedností, a to i v oblasti vztahů, vztahy mezi vrstevníky a vztah dospělý - dítě. Pro dítě v tomto věku je důležitý vzor dospělých, od kterých přebírá vzorce chování a vyjadřování. V další kapitole jsem se zabývala sexualitou a jejím vývojem v předškolním věku. Již v předškolním období má dítě zájem dozvědět se o své sexualitě, a proto je důležité dítěti předat informace adekvátním způsobem, aby jeho psychický vývoj probíhal rovnoměrně a zároveň aby bylo dítě chráněno před nevhodným chováním ze strany dospělých. Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na sexuální výchovu, v rodině i v mateřské škole, na její cíle, metody, formy a prostředky, obsah v mateřské škole. Sexuální výchově se dostává základů v rodině, mateřská škola by na ni měla navazovat a respektovat ji. V závěrečné kapitole teoretické části jsem se snažila objasnit postavení sexuální výchovy v RVP PV. Sexuální výchova je jeho nedílnou součástí a zasahuje do všech vzdělávacích oblastí.

Cílem výzkumu bylo zjistit skutečný stav sexuální výchovy v mateřských školách v Plzeňském kraji. Zvolila jsem si několik dílčích cílů, které jsem naplnila. Elektronickou formou zadávaný dotazník obsahoval 19 otázek otevřených, uzavřených i polouzavřených. Jeho výsledky jsem zpracovala formou sloupcových grafů. Každý graf je doplněn o můj vlastní komentář. Z výzkumu vyplynulo, že sexuální výchovu zařazovala jen třetina dotazovaných, což je podle mého názoru znepokojivé zjištění vzhledem k důležitosti sexuální výchovy u předškolních dětí. Učitelé volí témata adekvátně věku a zájmu dětí. Předložené náměty jsou obvyklé a očekávané, nenašla

jsem mezi nimi žádný, který by mě překvapil. Dále jsem zaznamenala, že učitelé spíše spoléhají na vlastní invenci, než aby čerpali z literatury. Možná je to způsobeno tím, že na našem trhu není příliš publikací o sexuální výchově vhodných pro předškolní věk. Překvapilo mě, že většina respondentů nezaznamenala aktivní zájem dětí o témata spojená se sexuální výchovou. Nejvíce děti projevují zájem o odpověď na otázku „Jak přicházejí děti na svět?“ a „Jaký je rozdíl mezi dívčím a chlapeckým tělem?“. Také spolupráce mateřské školy a rodiny v oblasti sexuální výchovy není podle mého názoru dostatečná, i když oceňuji, že učitelé spolupracují s rodinou v této citlivé oblasti hlavně individuálně.

Myslím si, že pro zefektivnění procesu sexuální výchovy by bylo třeba větší informovanosti předškolních učitelů, například nabídkou vzdělávacích akcí a programů.

RESUMÉ

Bakalářská práce je věnována problematice sexuální výchovy v předškolním období.

Teoretická část je zaměřena na specifika předškolního období, vývoj sexuality a postavení sexuální výchovy v předškolním vzdělávání, metody a formy sexuální výchovy v mateřských školách a spolupráci rodiny a předškolního zařízení v této oblasti. V praktické části je popisován stav sexuální výchovy v mateřských školách v Plzeňském kraji. Jsou zde formou grafů zpracovány výsledky elektronicky zadávaného dotazníku, jehož respondenty byli učitelé mateřských škol Plzeňského kraje. Otázky se dotýkají zařazování sexuální výchovy do třídních vzdělávacích programů, námětů probíraných v oblasti sexuální výchovy, používaných metod i spolupráce s rodinou.

This thesis deals with issue about sexual education in pre-school.

The theoretical part is focused on the specification of the pre-school period, the development of sexuality and the standing of the sexuality in pre-school education, methods and forms of sexual education in nursery schools and cooperation of families and pre-school centres. The practical part describes the situation of sexual education in nursery schools in the Pilsen Region. It covers results from an on-line questionnaire shown in graphs. Respondents of the questionnaires were teachers of nursery schools in the Pilsen Region. The questions given discuss putting sexual education into the educational programmes, topics to go through in sexual education, the methods used and also the cooperation with families.

SEZNAM LITERATURY

- AUGUSTYN, Józef. *Sexuální výchova v rodině a ve škole*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 80 s. ISBN 80-719-2331-1.
- BACUS, Anne. *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 174 s. ISBN 80-717-8862-7.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Vyd. 1. Ilustrace Richard Šmarda. Brno: Computer Press, 2007, 212 s. ISBN 978-802-5118-290.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. vyd. 2, rozšířené české vydání. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- JANIŠ, Kamil a Šárka ČÍŽKOVÁ. *Slovník frekventovaných pojmů k rodinné a sexuální výchově*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 59 s. ISBN 978-807-0411-537.
- JANIŠ, Kamil a Vladimír TÄUBNER. *Didaktika sexuální výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, 107 s. ISBN 80-704-1902-4.
- KOHOUTOVÁ, Hana. *Problematika výchovy ke zdraví na 1. stupni ZŠ*. Plzeň, 2010. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Katedra psychologie. Vedoucí práce Alexandra AIŠMANOVÁ.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-717-8772-8.
- PŠENIČKA, Oldřich. *Sexuální výchova v rodině: Radost být matkou a také otcem*. Vyd.2, dopl. Pardubice: Hnutí rodina, 1995, 310 s. ISBN 901524-3-0.
- RAŠKOVÁ, Miluše. *5 otázek k sexuální výchově dětí předškolního a mladšího školního věku (3-11 let): informativní příručka o sexuální výchově nejen pro studenty, učitele, vychovatele a rodiče*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 43 s. ISBN 978-80-244-1737-0.
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Vyd. 1. Praha: ISV nakladatelství, 1999, 292 s. ISBN 80-858-6633-1.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina a Růžena HAJNOVÁ. *Než se dítě zeptá...: Program sexuální výchovy dětí předškolního věku*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 48 s. ISBN 80-717-8132-0.

ŠILEROVÁ, Lenka. *Sexuální výchova: jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě: rodinná pravidla a hodnoty; situace, které mohou rodiče uvést do rozpaků; vývoj zájmu o sexualitu; užitečné kontakty a informace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2003, 103 s. ISBN 80-247-0291-6.

ŠKUTOVÁ, Daniela. *Sexuální výchova dětí se zrakovým postižením: Předškolní a mladší školní věk*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 199 s. ISBN 978-80-244-2217-6.

TÄUBNER, Vladimír. *Metodika sexuální výchovy: pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Státní zdravotní ústav, 1996, 45 s. ISBN 80-707-1029-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 978-802-4609-560.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 239 s. ISBN 978-80-247-4590-9.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bilá kniha. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 2015-03-12]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.

SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ

Obrázek 1: AUTOR NEZNÁMÝ. *www.spravnahracka.cz* [online]. [cit. 7.4.2015].

Dostupný na WWW:

http://www.spravnahracka.cz/fotocache/bigorig/BELEDUC/A17052_1.jpg

Obrázek 2: AUTOR NEZNÁMÝ. *www.spravnahracka.cz* [online]. [cit. 7.4.2015].

Dostupný na WWW:

<http://www.spravnahracka.cz/fotocache/bigorig/BELEDUC/BE17128-1.jpg>

Obrázek 3: AUTOR NEZNÁMÝ. *www.spravnahracka.cz* [online]. [cit. 7.4.2015].

Dostupný na WWW:

<http://www.spravnahracka.cz/fotocache/bigorig/BELEDUC/A17129-1.jpg>

Obrázek 4: AUTOR NEZNÁMÝ. *www.spravnahracka.cz* [online]. [cit. 7.4.2015].

Dostupný na WWW:

http://www.spravnahracka.cz/fotocache/bigorig/BELEDUC/A17024_1.jpg

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Složení učitelů z jednotlivých typů obcí	34
Tabulka 2: Délka pedagogické praxe učitelů mateřských škol v Plzeňském kraji	34
Tabulka 3: Vzdělání učitelů mateřských škol v Plzeňském kraji	34

Seznam grafů

Graf 1: Objevuje se sexuální výchova ve Vašich integrovaných blocích třídního vzdělávacího programu?	36
Graf 2: V rámci jakých vyučovacích bloků se vyskytuje sexuální výchova ve Vaší třídě?	37
Graf 3: Do jakých vzdělávacích oblastí byste zařadil/a sexuální výchovu?	39
Graf 4: Jaká témata ze sexuální výchovy probíráte?	40
Graf 5: Jaká témata byste probíral/a v rámci sexuální výchovy?	42
Graf 6: Jakým způsobem témata probíráte, uveďte příklad činností.	44
Graf 7: Jaké metody používáte při výuce sexuální výchovy?	45
Graf 8: Čerpala/a jste z nějakých metodických knížek, příruček nebo materiálů?	47
Graf 9: Uveďte název publikace	48
Graf 10: Jakým způsobem jste materiál využívala?	49
Graf 11: Jaké informace jste využil/a z materiálu?	50
Graf 12: Mají děti ve třídě k dispozici nějaké didaktické hračky nebo pomůcky, které souvisí s tématy sexuální výchovy?	51
Graf 13: Uveďte název a k jakému účelu jsou hračky využívány v oblasti sexuální výchovy?	52
Graf 14: Vyráběl/a jste si nějaké vlastní pomůcky, materiály k tématu sexuální výchovy?	54
Graf 15: Uveďte příklad a k jakému účelu jste je využila v oblasti sexuální výchovy?	55
Graf 16: Zaznamenal/a jste zájem dětí dozvědět se o tématech ze sexuální výchovy?	56
Graf 17: O jaká témata mají děti zájem?	57
Graf 18: Jste učitel, který spolupracuje s rodiči v oblasti sexuální výchovy?	58
Graf 19: Jakým způsobem probíhá spolupráce mezi Vámi a rodiči?	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Sexuální výchova ve vzdělávacích oblastech RVP PV	I
Příloha 2 – Nevyplněný dotazník	VII
Příloha 3 – Ukázka vyplněného dotazníku	X
Příloha 4 – Příklad hraček k sexuální výchově	XIX

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Sexuální výchova ve vzdělávacích oblastech RVP PV

Vzdělávací oblasti podle RVP PV

Uvádím dílčí vzdělávací cíle a očekávané výstupy jednotlivých vzdělávacích oblastí, které souvisí se sexuální výchovou. (RVP PV, 2004, str. 16-30)

Dítě a jeho tělo

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- Uvědomění si vlastního těla
- Rozvoj a užívání všech smyslů
- Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- Osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě
- Osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře k zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí
- Vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- Zvládnout sebeobsluhu, uplatňovat základní kulturně hygienické a zdravotně preventivní návyky (starat se o osobní hygienu, přijímat stravu a tekutinu, umět stolovat, postarat se o sebe a své osobní věci, oblékat se, svlékat, obouvat apod.)
- Pojmenovat části těla, některé orgány (včetně pohlavních), znát jejich funkce, mít povědomí o těle a jeho vývoji, (o narození, růstu těla a jeho proměnách), znát základní pojmy užívané ve spojení se zdravím, s pohybem a sportem
- Rozlišovat, co prospívá zdraví a co mu škodí; chovat se tak, aby v situacích pro dítě běžných a jemu známých neohrožovalo zdraví, bezpečí a pohodu svou ani druhých

- Mít povědomí o některých způsobech ochrany osobního zdraví a bezpečí a o tom, kde v případě potřeby hledat pomoc (kam se obrátit, koho přivolat, jakým způsobem apod.)

Dítě a jeho psychika

Jazyk a řeč

Dílicí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- Pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno
- Vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách
- Vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)
- Formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat
- Učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí)

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Dílicí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- Posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- Vnímat, že je zajímavé dozvídat se nové věci, využívat zkušeností k učení

*Sebepojetí, city vůle*Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- Poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti)
- Získání relativní citové samostatnosti
- Rozvoj schopnosti sebeovládání
- Rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat
- Rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit
- Rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání
- Získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- Uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje a vyjadřovat je
- Rozhodovat o svých činnostech
- Vyjádřit souhlas i nesouhlas, říci „ne“ v situacích, které to vyžadují (v ohrožujících, nebezpečných či neznámých situacích), odmítnout se podílet na nedovolených či zakázaných činnostech apod.
- Respektovat předem vyjasněná a pochopená pravidla, přijímat vyjasněné a zdůvodněné povinnosti
- Uvědomovat si příjemné a nepříjemné pocitové prožitky (lásku, soucítění, radost, spokojenost i strach, smutek, odmítání), rozlišovat citové projevy v důvěrném (rodinném) a cizím prostředí
- Prožívat a dětským způsobem projevovat, co cítí (soucit, radost, náklonnost), snažit se ovládat své afektivní chování (odložit splnění svých osobních přání, zklidnit se, tlumit vztek, zlost, agresivitu apod.)
- Být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem
- Zachytit a vyjádřit své prožitky (slovně, výtvarně, pomocí hudby, hudebně pohybovou či dramatickou improvizací apod.)

Dítě a ten druhý

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému
- Osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahu dítěte k druhým lidem
- Posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)
- Vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)
- Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- Rozvoj kooperativních dovedností
- Ochrana osobního soukromí a bezpečí ve vztazích s druhými dětmi i dospělými

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- Navazovat kontakty s dospělým, kterému je svěřeno do péče, překonat stud, komunikovat s ním vhodným způsobem, respektovat ho
- Porozumět běžným projevům vyjádření emocí a nálad
- Přirozeně a bez zábran komunikovat s druhým dítětem, navazovat a udržovat dětská přátelství
- Odmítnout komunikaci, která je mu nepříjemná
- Uvědomovat si svá práva ve vztahu k druhému, přiznávat stejná práva druhým a respektovat je
- Chápat, že všichni lidé (děti) mají stejnou hodnotu, přestože je každý jiný (jinak vypadá, jinak se chová, něco jiného umí či neumí apod.), že osobní, resp. osobnostní odlišnosti jsou přirozené
- Uplatňovat své individuální potřeby, přání a práva s ohledem na druhého (obhajovat svůj postoj nebo názor, respektovat jiný postoj či názor), přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou
- Spolupracovat s ostatními
- Dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a chování doma, v mateřské škole, na veřejnosti, dodržovat herní pravidla

- Respektovat potřeby jiného dítěte, dělit se s ním o hračky, pomůcky, pamlsky, rozdělit si úkol s jiným dítětem apod.
- Vnímat, co si druhý přeje či potřebuje, vycházet mu vstříc (chovat se citlivě a ohleduplně k slabšímu či postiženému dítěti, mít ohled na druhého a soucítit s ním, nabídnout mu pomoc apod.)
- Bránit se projevům násilí jiného dítěte, ubližování, ponižování apod.
- Chovat se obezřetně při setkání s neznámými dětmi, staršími i dospělými jedinci, v případě potřeby požádat druhého o pomoc (pro sebe i pro jiné dítě)

Dítě a společnost

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- Poznávání pravidel společenského soužití a jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí, porozumění základním projevům neverbální komunikace obvyklým v tomto prostředí
- Rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané
- Rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopnosti projevat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny
- Vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách
- Seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- Uplatňovat návyky v základních formách společenského chování ve styku s dospělými i s dětmi (zdravit známé děti i dospělé, rozloučit se, poprosit, poděkovat, vzít si slovo až když druhý domluví, požádat o pomoc, vyslechnout sdělení, uposlechnout pokyn apod.)
- Pochopit, že každý má ve společenství (v rodině, ve třídě, v herní skupině) svou roli, podle které je třeba se chovat

- Chovat se a jednat na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé
- Porozumět běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých
- Utvořit si základní dětskou představu o pravidlech chování a společenských normách, co je v souladu s nimi a co proti nim a ve vývojově odpovídajících situacích se podle této představy chovat (doma, v mateřské škole i na veřejnosti)
- Chovat se zdvořile, přistupovat k druhým lidem, k dospělým i k dětem, bez předsudků, s úctou k jejich osobě, vážit si jejich práce a úsilí
- Uvědomovat si, že ne všichni lidé respektují pravidla chování, že se mohou chovat neočekávaně, proti pravidlům, a tím ohrožovat pohodu i bezpečí druhých; odmítat společensky nežádoucí chování (např. lež, nespravedlnost, ubližování, lhostejnost či agresivitu), chránit se před ním a v rámci svých možností se bránit jeho důsledkům (vyhýbat se komunikaci s lidmi, kteří se takto chovají)

Dítě a svět

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- Osvojení poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy
- Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- Orientovat se bezpečně ve známém prostředí i v životě tohoto prostředí (doma, v budově mateřské školy, v blízkosti okolí)
- Zvládat běžné činnosti a požadavky na dítě kladené i jednoduché praktické situace, které se doma a v mateřské škole opakují, chovat se přiměřeně a bezpečně doma i na veřejnosti (na ulici, na hřišti, v obchodě, u lékaře apod.)
- Mít povědomí o širším společenském, věcném, přírodním, kulturním, i technickém prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností dostupných praktických ukázek v okolí dítěte

Příloha 2 – Nevyplněný dotazník**Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji**

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,
jmenuji se Eva Žižková a jsem studentkou třetího ročníku bakalářského studia Učitelství pro mateřské školy na Západočeské univerzitě. Pro účely mé bakalářské práce, bych Vás ráda poprosila o vyplnění krátkého dotazníku. Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak probíhá výuka sexuální výchovy v mateřských školách v Plzeňském kraji. Předem děkuji za odpovědi a za Váš čas.

***Povinné pole**

Aktuálně pracuji na mateřské škole, která se nachází:*

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Ve městě
- V městysu
- Na vesnici
- Momentálně v MŠ nepracuji

Počet tříd v mateřské škole: *

.....

Dosažené pedagogické vzdělání: *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Střední pedagogická škola – Předškolní a mimoškolní pedagogika
- Vysoká škola – Obor Učitelství pro MŠ
- Jiné:

Délka pedagogické praxe v mateřské škole: *

Odpověď napište v letech (počet let + R), nebo v měsících (počet měsíců + M)

.....

Přeskočte na otázku 1.

1.) Objevuje se sexuální výchova ve Vašich integrovaných blocích třídního vzdělávacího plánu? *

Označte jen jeden čtverec.

- ANO **PŘESKOČTE NA OTÁZKU 2.**
- NE **PŘESKOČTE NA OTÁZKU 3.**

2.) V rámci jakých vyučovacích bloků se vyskytuje sexuální výchova ve Vaší třídě? *

.....

.....

Přeskočte na otázku 4.

3.) Do jakých vzdělávacích oblastí byste zařadil/a sexuální výchovu? *

.....
.....

Přeskočte na otázku 5.

4.) Jaká témata ze sexuální výchovy probíráte? *

.....
.....

Přeskočte na otázku 6.

5.) Jaká témata byste probíral/a v rámci sexuální výchovy? *

.....
.....

Přeskočte na otázku 12.

6.) Jakým způsobem témata probíráte, uveďte příklad činnosti. *

.....
.....

7.) Jaké metody používáte při výuce sexuální výchovy? *

.....
.....

8.) Čerpal/a jste z nějakých metodických knížek, příruček nebo materiálů? *

Označte jen jeden čtverec.

- ANO PŘESKOČTE NA OTÁZKU 9.
- NE PŘESKOČTE NA OTÁZKU 12.

9.) Uveďte název publikace. *

.....

10.) Jakým způsobem jste materiál využíval/a? *

.....
.....

11.) Jaké informace jste z materiálu využil/a? *

.....
.....

12.) Mají děti ve třídě k dispozici nějaké didaktické hračky nebo pomůcky, které souvisí s tématy sexuální výchovy? *

Označte jen jeden čtverec.

- ANO Přeskočte na otázku 13.
- NE Přeskočte na otázku 14.

13.) Uvedte název a k a jakému účelu jsou hračky využívány v oblasti sexuální výchovy? *

.....
.....

14.) Vyráběl/a jste si nějaké vlastní pomůcky, materiály k tématu sexuální výchovy? *

Označte jen jeden čtverec.

- ANO Přeskočte na otázku 15.
 NE Přeskočte na otázku 16.

15.) Uvedte příklad a k jakému účelu jste je využila v oblasti sexuální výchovy? *

.....
.....

16.) Zaznamenal/a jste zájem dětí dozvědět se o tématech ze sexuální výchovy? *

Označte jen jeden čtverec.

- ANO Přeskočte na otázku 17.
 NE Přeskočte na otázku 18.

17.) O jaká témata mají děti zájem? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti

- Jak přicházejí děti na svět
 Jak se liší tělo chlapce a děvčete
 Otázky ohledně mezilidských vztahů
 Jiné:

18.) Jste učitel, který spolupracuje s rodiči v oblasti sexuální výchovy? *

Označte jen jeden čtverec.

- ANO Přeskočte na otázku 19.
 NE Přestaňte tento formulář vyplňovat.

19.) Jakým způsobem probíhá spolupráce mezi Vámi a rodiči? *

.....

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku a za Váš čas.

Příloha 3 – Ukázka vyplněného dotazníku

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,
jmenuji se Eva Žižková a jsem studentkou třetího ročníku bakalářského studia Učitelství pro mateřské školy na Západočeské univerzitě v Plzni. Ráda bych Vás poprosila o vyplnění krátkého dotazníku, který bude použit pro mou bakalářskou práci. Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak probíhá výuka sexuální výchovy v mateřských školách v Plzeňském kraji. Předem děkuji za odpovědi a za Váš čas.

*Povinné pole

Aktuálně pracuji na mateřské škole, která se nachází: *

- Ve městě
- V městysu
- Na vesnici
- Momentálně v MŠ nepracuji

Počet tříd v mateřské škole, ve které pracuji ***Délka pedagogická praxe v mateřské škole: ***

Odpověď napište v letech (počet let + R), nebo v měsících (počet měsíců + M)

Dosažené pedagogické vzdělání: *

- Střední pedagogická škola - Předškolní a mimoškolní pedagogika
- Vysoká škola - Učitelství pro MŠ
- Jiné:

Zdroj: Vlastní

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

*Povinné pole

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

1. Je sexuální výchova ve Vašich integrovaných blocích třídního vzdělávacího plánu? *

- Ano
 Ne

« Zpět

Pokračovat »

12% dokončeno

Používá technologii

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Zdroj: Vlastní

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

*Povinné pole

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

3. Do jakých vzdělávacích oblastí byste zařadil/a sexuální výchovu? *

Dítě a jeho tělo

« Zpět

Pokračovat »

25% dokončeno

Používá technologii
 Google Forms

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

[Nahlásit zneužití](#) - [Smluvní podmínky služby](#) - [Další smluvní podmínky](#)

Zdroj: Vlastní

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

*Povinné pole

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

5. Jaká témata byste probíral/a v rámci sexuální výchovy? *

« Zpět

Pokračovat »

37% dokončeno

Zdroj: Vlastní

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

*Povinné pole

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

12. Mají děti ve třídě k dispozici nějaké didaktické hračky nebo pomůcky, které souvisí s tématy sexuální výchovy? *

- ANO
 NE

« Zpět

Pokračovat »

56% dokončeno

Používá technologii

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Zdroj: Vlastní

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

*Povinné pole

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

13. Uveďte název a k jakému účelu jsou hračky využívány v oblasti sexuální výchovy? *

Moc se nevyužívají

« Zpět

Pokračovat »

62% dokončeno

Používá technologii

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Zdroj: Vlastní

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

*Povinné pole

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

14. Vyráběl/a jste si nějaké vlastní pomůcky, materiály k tématu sexuální výchovy? *

- ANO
 NE

« Zpět

Pokračovat »

68% dokončeno

Používá technologii

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Zdroj: Vlastní

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

*Povinné pole

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

16. Zaznamenal/a jste zájem dětí dozvědět se o tématech ze sexuální výchovy?

*

- ANO
 NE

« Zpět

Pokračovat »

81% dokončeno

Používá technologii

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Zdroj: Vlastní

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

*Povinné pole

Dotazník k bakalářské práci - Sexuální výchova v MŠ v Plzeňském kraji

18. Jste učitel, který spolupracuje s rodiči v oblasti sexuální výchovy? *

- ANO
 NE

« Zpět

Pokračovat »

93% dokončeno

Používá technologii
 Google Forms

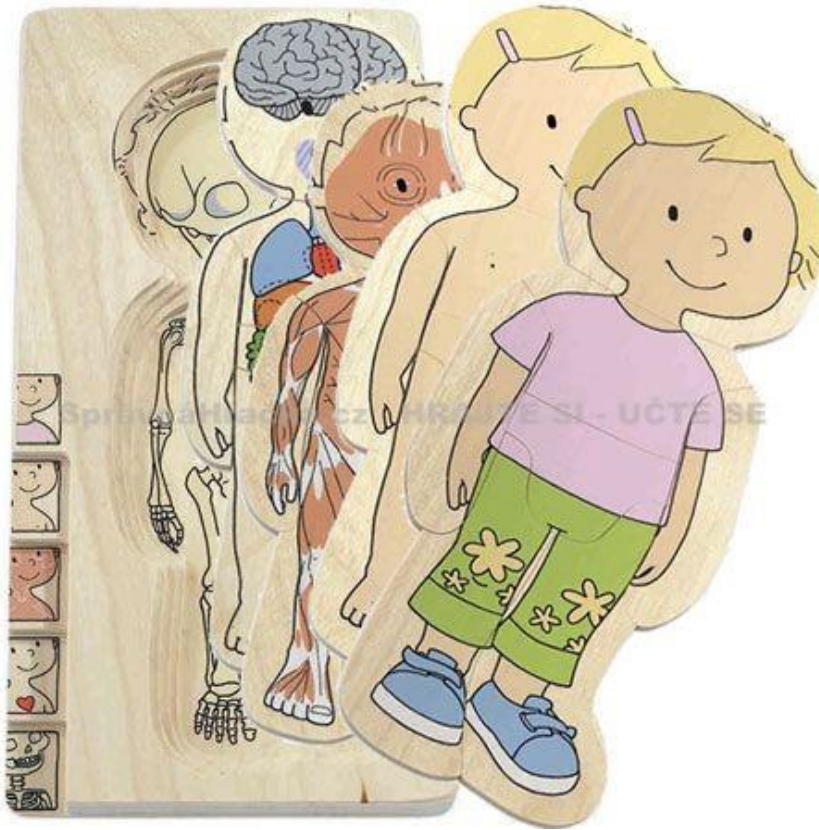
Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.
[Nahlásit zneužití](#) - [Smluvní podmínky služby](#) - [Další smluvní podmínky](#)

Zdroj: Vlastní

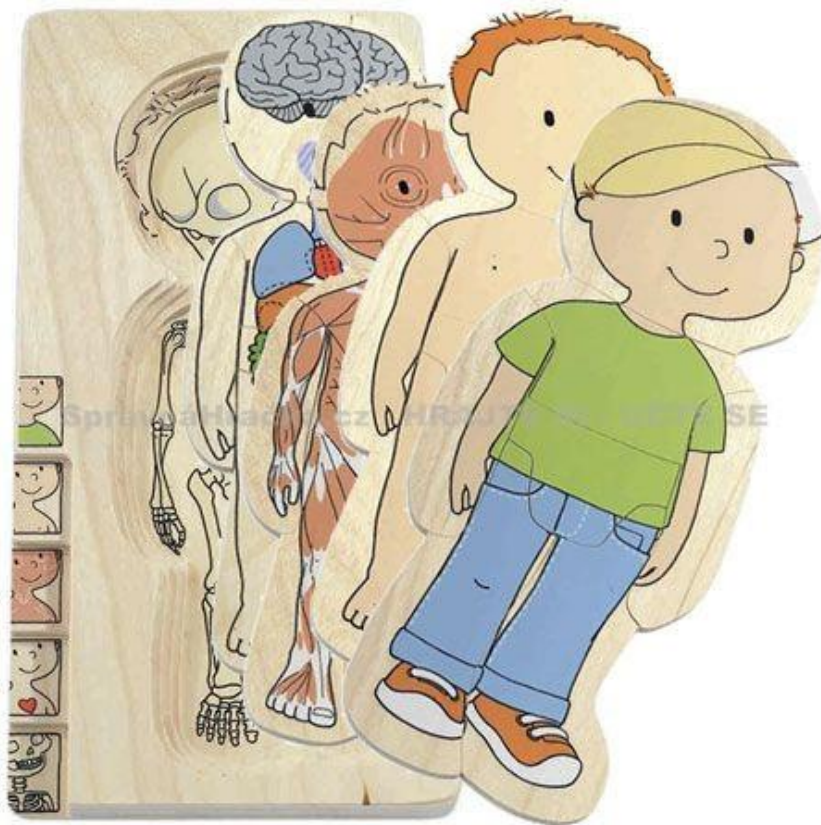
Příloha 4 – Příklad hraček k sexuální výchově

Obrázek 1 – Vývojové puzzle

Obrázek 2 – Puzzle stavba těla - dívka

Obrázek 3 – Puzzle stavba těla - chlapec

Obrázek 4 – Puzzle vývoj lidského plodu